

תפ"ח 57564/12/15 - מדינת ישראל - פרקליטות מחוז ת"א נגד רם גרנות

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

תפ"ח 57564-12-15

בפני: כב' השופט גלעד נויטל, סגן נשיא, אב"ד

כב' השופטת טלי חיימוביץ

כב' השופט גרשון גונטובניק

בעניין:

מדינת ישראל - פרקליטות מחוז ת"א (פלילי)

המאשימה

ע"י ב"כ עו"ד אורן פז

נגד

רם גרנות (עציר)

הנאשם

ע"י ב"כ עו"ד גיל פרידמן

הכרעת דין

אנו אוסרים בזאת על פרסום האמור בתת הפסקאות של פסקה 14 להכרעת הדין, שם מובאים פרטים בעניין מצבה הנפשי של קורבן העבירה, גב' סימה גרנות ז"ל.

השופט גרשון גונטובניק

1. ביום 8.12.15 נגדעו חייה של סימה גאולה גרנות ז"ל. היא רצתה לפתוח את הפרק האחרון של חייה, שעה שהתקרבה לגיל שבעים - גיל השיבה [אבות ה כא]. לא נראה כי איש העלה בדעתו שתלך מאתנו באופן כה אלים - תוך שימוש במכות פטיש נמרצות ונוזל חומצי. המאשימה מייחסת את האחריות למוות אכזרי זה לנאשם שלפנינו. היא טוענת שעבר את אחת העבירות החמורות ביותר שבספר החוקים - רצח בכוונה תחילה (עבירה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק או חוק העונשין)). לאחר עיון אני מוצא שהדין עמה, וכך אציע לחברי לקבוע.

עמוד 1

2. על פי כתב האישום המתוקן שלפנינו (התיקון מתבטא בהוספת עדי תביעה, ומהותו אינה משנה את כתב האישום המקורי), סימה גאולה גרנות ז"ל (להלן: המנוחה) והנאשם היו נשואים זו לזה משנת 1969. המנוחה, כאמור, נשקה לגיל שבעים במותה והנאשם נשק לגיל 80 בעת ביצוע המעשה. במועד שאינו ידוע למאשימה התגלע סכסוך בין הנאשם לבין המנוחה בחודש נובמבר 2015, והמנוחה פתחה בהליכים משפטיים לגירושין ולחלוקת הרכוש. בשתי הזדמנויות שונות בחודש נובמבר 2015 התלוננה המנוחה במשטרה בגין אירועי אלימות ואיומים שנקט כלפיה הנאשם, ובעקבותיהם הגישה לבית המשפט בקשה למתן צו הגנה מפניו, במסגרתו הוסכם כי המנוחה והנאשם ימשיכו להתגורר בבית מגוריהם.

מוסיף כתב האישום וקובע שבמועד שאינו ידוע למאשימה, עובר ליום 8.12.15, גמלה בליבו של הנאשם ההחלטה להמית את המנוחה. לשם מימוש כוונתו הכין הנאשם מבעוד מועד פטיש לשימוש, על מנת שבאמצעותו יוכל לפגוע במנוחה ולהמיתה.

ביום 8.12.15 בשעה שאינה ידועה למאשימה, לאחר השעה 22:00, בעת שהמנוחה והנאשם נמצאו בבית, נטל הנאשם את הפטיש, ניגש אל המנוחה, שישבה בכורסה בסלון הבית, והיכה באמצעותו בחוזקה בראשה לפחות תשע-עשרה פעמים, בכוונה להמיתה, חרף זעקותיה וחרף ניסיונה להתגונן מפניו בידיה. בשלב מסוים, דחף הנאשם את המנוחה וזו התמוטטה על רצפת הבית. משסבר הנאשם שהמנוחה עודה בחיים, נטל בקבוק המכיל חומצת-מלח, ושפך את תכולתו על ראשה של המנוחה ולתוך פיה, כדי שתבלע החומצה וזאת בכוונה להמיתה. לאחר מכן, כשחשב הנאשם שהמנוחה עדיין בחיים, הוא חנק אותה בכוונה להמיתה, באמצעות ידיו, ולאחר מכן באמצעות מגבת שהניח על פניה, עד שהשתכנע שהמנוחה אינה עוד בחיים. הוא כיסה את גופתה, כשהיא שרועה על רצפת הבית, באמצעות שטיח, והותירה במצב זה עד לבוקר המחרת.

למחרת בבוקר, ביום 9.12.15 בסמוך לשעה 8:00 יצר הנאשם קשר טלפוני עם בנו, הודיע לו כי הרג את המנוחה וקרא לו להגיע הביתה. הבן ושוטרי משטרת ישראל, שהגיעו לבית זמן קצר לאחר מכן, מצאו את גופת המנוחה על רצפת הבית ואת הנאשם בחדרו, כשסימני חתך בזרועותיו.

על פי כתב האישום, במעשיו המתוארים גרם הנאשם למותה של המנוחה בדם קר ובכוונה תחילה. הוא הואשם ברצח בכוונה תחילה, עבירה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין.

המענה של הנאשם לכתב האישום וההתפתחויות הדיוניות

3. אגב ניהול ההליך החליף הנאשם כמה מייצגים. תחילה יוצג באופן פרטי על-ידי עורך דין קובי בן שטייה, אך כבר בראשית הדרך החליף הייצוג לטובת הסנגוריה הציבורית. עו"ד עופר אשכנזי ייצגו עד תאריך 22.9.16. לאחר מכן ייצג את הנאשם עו"ד גלאון קפלנסקי (עד תאריך 16.11.17) ולבסוף עו"ד גיל פרידמן, בא-כוחו הנוכחי.

4. בישיבה מיום 22.12.16 ניתן המענה לכתב האישום על-ידי עו"ד קפלנסקי [עמ' 24-25 לפרוטוקול]:

(א) הנאשם הודה בקיומו של סכסוך, שהוביל לכך שהמנוחה פתחה בהליכים משפטיים לגירושין וחלוקת רכוש. הוא ציין כי הצדדים נפגשו אצל עורך דין, וניסו לבדוק אפשרות של שלום בית או הגעה להסכם גירושין מקובל.

ב) הנאשם הודה שהמנוחה התלוננה במשטרה בגין אירועי אלימות. באחד נטען ששפך עליה קולה, ובאחר שזרק עליה פלפל. אך לשיטתו, הוכח במשטרה שהתלונות היו מוגזמות. אשר לבקשה למתן צו הגנה, הוסכם ביניהם לשמור על יחסים תקינים, ועל כך שימשיכו להתגורר בדירה יחד.

ג) הנאשם הכחיש שגמלה בליבו החלטה להמית את המנוחה עובר ליום 8.12.15. הוא הציע הצעות לסיים את המחלוקות ביניהם בפשרה, והוא לא הכין פטיש כדי לפגוע במנוחה.

ד) אשר לתיאור כתב האישום את הרצח הנטען, הנאשם לא מצליח לזכור את האירועים שהובילו למות המנוחה. הוא זוכר כי המנוחה, שסבלה לטענתו, מבעיות נפשיות, הייתה "בהתקף מאני" [עמ' 24, ש. 24 ואילך]. "היא ביקשה כל הזמן שייתן לה כסף סודי, כולל במהלך השעתיים של האירוע המתואר בסעיף 6-8 לכתב האישום [תיאור הרצח], וזאת באופן מפגיע ודורשני. לאחר מכן הוא זוכר שהיא אחזה בו, היא טלטלה אותו בחוזקה באופן שהדבר זעזע אותו. הוא דחף אותה, והוא לא מצליח לזכור מה קורה בפרק זמן של, הוא מעריך את זה בשעתיים...מה שהוא זוכר, שהוא ראה את המנוחה לאחר שעתיים שוכבת על הרצפה. הוא הבין שאינה בין החיים. הוא כיסה אותה באמצעות שטיח. הנאשם היה במצב של אובדן זיכרון, יתכן כי פעל בחוסר רציה כאוטומט."

ה) ב"כ הנאשם ציין כי יש לבחון את מצבו הנפשי והוא ממתין לתוצאות בדיקות בנושא.

ו) הנאשם זוכר שכיסה את המנוחה, יצר קשר עם בנו והודיע לו שהיא מתה. הוא לא זוכר אם אמר שהרג אותה או שהיא מתה, אך הוא בהחלט הודיע לבן וקרא לו לבוא הביתה. הנאשם ניסה לחתוך את ידיו שלו עם ארבעה סכינים, וגם כנראה נטל כדורים, והכול בניסיון להתאבד.

ז) הנאשם מכחיש, מחוסר זיכרון, שגרם למותה של המנוחה בדם קר ובכוונה תחילה, ואת הוראות החיקוק המיוחסות לו.

באותו המעמד העלה ב"כ הנאשם טענת זוטא. לשיטתו, ההודעות שמסר במשטרה ביום הראשון, ובמיוחד ההודעה השלישית, וההודאות במסגרתן, ניתנו שלא מרצונו החופשי, והוצאו ממנו באמצעים פסולים. הוא לא אכל מספיק, היה תחת חקירה רצופה בת למעלה מ-11 שעות, ואין לשכוח שהנאשם הוא אדם מבוגר בן כשמונים שנה, חולה מאוד, שחקירותיו התנהלו לאחר ניסיון התאבדות, שכלל חיתוך בסכין ונטילת כדורים. הוא גם ניסה להתחשמל. הנאשם טען שהסיק מסקנות והודה בדברים שכלל לא זכר, כדי שהחוקרים סוף סוף יניחו לו [עמ' 25, ש. 13].

5. המשפט התנהל כסדרו לאורכה של רוב הדרך. המאשימה סיימה להציג ראיותיה ולהשמיע את עדיה. החלה פרשת ההגנה. הנאשם העיד את עדותו הראשית.

והנה, לקראת הדיון שהתקיים ביום 18.9.17, בו אמור היה להיחקר נגדית, ביקש הנאשם להחליף את עו"ד קפלנסקי, למרות שייצג אותו נאמנה. בסופו של דיון הנאשם הסכים לקיומה של החקירה הנגדית שעה שעו"ד קפלנסקי נכח באולם על מנת לשמור על זכויותיו [עמ' 321, ש. 27 ואילך]. והוא אכן עשה זאת, בין השאר, על ידי העלאת התנגדויות, במקרים המתאימים, לשאלות התובע, עו"ד פז. במהלך הדיון גם התברר כי הנאשם גילה בקיאות בחומר החקירה בעניינו. הוא שלט בפרטים. כך, למשל, ידע להתייחס למכתב המצוי בת/25 שעניינו בתלונה שהגישה המנוחה נגדו בשנת 1994 בעניין אלימות, וטען כי מדובר במכתב מזויף. עוד אמר שמצוי בידו "ארגז גדול של חומר" שהוא שומר בשב"ס [עמ' 326, ש. 22]; הנאשם ידע להתייחס לטענות החוקרים במשטרה על כך שאין תיעוד שיצא מהבית לשלוח

מכתבים [עמ' 336, ש.12]. דוגמאות אלה, ואחרות, הראו היטב כי הנאשם היה בקיא בתיק בעניינו, הכיר את חומר הראיות, ושלט בתוכן העדויות שהושמעו בישיבות הקודמות של המשפט.

בסוף הישיבה הראשונה של החקירה הנגדית [ביום 18.9.17] ציינו ש"לא התרשמנו שהנאשם אינו מוכן לדיון" [עמ' 344, ש.24]. אשר לתלונותיו ביחס לעו"ד קפלנסקי, ציינו כי "אנו התרשמנו שעו"ד קפלנסקי עושה כל מה שניתן עבור הנאשם" [עמ' 344, ש.31]. לכן, בשלב זה לא אישרנו את החלפת עו"ד קפלנסקי בעו"ד אחר מטעם הסנגוריה הציבורית. דחינו את בקשת הנאשם, שיינתן פסק דין בעניינו נוכח אמירתו שהוא "לא רוצה את הסניגור ובית המשפט מכריח אותי" [עמ' 345, ש.25].

בישיבה הבאה (מיום 28.9.17) הסביר בית המשפט לנאשם את זכויותיו, ושהוא זכאי להביא סנגור אחר מטעמו שייצג אותו במקום הסנגוריה הציבורית [עמ' 348, ש.24 ואילך]. הוחלט ש"בית המשפט לא מוצא עילה לשחרור הסניגור מייצוג שלו. אדרבה: במהלך החקירה הנגדית שהתרחשה בישיבה הקודמת, כמו גם קודם לכן בחקירה הראשית, בית המשפט התרשם שהנאשם מוכן לעדותו, יודע חומרים מתוך חומרי החקירה, ולכן העילה שהסנגור לא הכין אותו, בית המשפט לא מצא לה בסיס" [עמ' 349, ש.2]. עיון בפניות שונות בכתב מטעם הנאשם שהוצגו לנו לא שינה דעתנו. דחינו את בקשת הסנגוריה הציבורית להשתחרר מייצוג הנאשם. קבענו כי לטעמנו "הסנגור מייצג את הנאשם נאמנה, הוא המשיך לעשות זאת גם בישיבה הקודמת במהלך החקירה הנגדית, כאשר הנאשם בכל זאת נאות שהסנגור ימשיך לייצג אותו" [עמ' 350, ש.5].

בהמשך הדיון באותו היום הודיע הנאשם בתחילה כי הוא מסרב להמשיך בחקירה הנגדית, שעה שנכפה עליו הייצוג שאין הוא מסכים לו. על רקע זה הסברנו לנאשם את משמעות סירובו להמשיך ולהשיב לשאלות התובע [עמ' 353, ש.9 ואילך]. הנאשם סירב לענות לשאלות, ועמד על דעתו גם לאחר הפסקה בדיון [עמ' 355-356]. על רקע זה סוכם על המשך שמיעת פרשת ההגנה, תוך שחקירתו הנגדית של הנאשם הופסקה.

בישיבה הבאה (ביום 2.10.17) ציין הנאשם כי מקובל עליו שבא כוחו, עו"ד קפלנסקי, ייצג אותו שעה שנחקר מומחה ההגנה מטעמו (ד"ר עשור). במהלך אותה ישיבה מלבד הייצוג של עו"ד קפלנסקי, הנאשם ביקש, ואפשרנו לו, לשאול באופן ישיר שאלות את המומחה מטעמו [עמ' 374, ש.29].

בישיבה מתאריך 29.10.17 הודיעה נציגת הסנגוריה הציבורית, עו"ד עורקבי, כי לאחר בחינת הדברים הסכימה הסנגוריה למנות לנאשם מייצג נוסף מטעמה (שלישי במספר), ועל רקע זה נתבקשה, וניתנה, דחייה בהמשך שמיעת הראיות בתיק, כדי לאפשר לסנגור החדש ללמוד את החומרים. במהלך הדברים ציינה עו"ד עורקבי כי תלונותיו של הנאשם ביחס לייצוגו הקודם נמצאו כלא נכונות [עמ' 380, ש.23].

ביום 16.11.17 התייצב עו"ד פרידמן וציין כי נאות לקחת על עצמו את מלאכת הייצוג. על רקע זה שוחרר עו"ד קפלנסקי מייצוג הנאשם. עו"ד פרידמן ביקש אורכה בת שלושה חודשים ללמוד התיק, אך הסתפק בחודשיים לאחר דין ודברים [עמ' 385, ש.11].

נעשו מאמצים נוספים להגשת חוות דעת רפואיות בתיק (מתחום בריאות הנפש) בעניינו של הנאשם. כאן התגלה קושי סביב מימון חוות הדעת (ראו למשל בעמ' 396-397), שגם הוא נפתר בסופו של יום.

6. הנה כי כן, הנאשם החליף את הסנגור שלו בעו"ד פרידמן, בא-כוחו הנוכחי מטעם הסנגוריה הציבורית. עו"ד

פרידמן מסר (ביום 25.1.18) מענה מפורט לכתב האישום "מעבר למענה אשר ניתן ביום 22.12.16". במענה זה צוין כי:

(א) ההגנה אינה מכחישה כי אכן המנוחה הוכתה על-ידי הנאשם, אך כופרת במספר הפגיעות המתוארות בכתב האישום.

(ב) אין המדובר בעבירת רצח כי לא קיימת "כוונה תחילה".

(ג) הנאשם טוען כי עומדת לו הגנת הקנטור ולפיכך לא ניתן לטעון כי ביצע את הרצח בכוונה תחילה.

(ד) הנאשם טוען כי היה חסר שליטה בעת האירוע, ולכן מצבו הנפשי והקוגניטיבי לא אפשר לו כלל לגבש כוונה תחילה. לכל היותר, היה במצב של חוסר שליטה לצורך אחריות מופחתת.

7. חקירתו הנגדית של הנאשם התחדשה ביום 23.7.18. היא נעשתה בנוכחות בא כוחו, עו"ד פרידמן, ומכאן שמכלול החקירה הנגדית של הנאשם נעשה שעה שהיה מיוצג.

8. בסופו של יום, טוענת המאשימה כי עמדה בחובתה להוכיח את התקיימות יסודות עבירת הרצח מעבר לכל ספק סביר. טענת ההגנה היא כי המאשימה לא עמדה בנטל ההוכחה המוטל עליה בכל הנוגע ביסוד הנפשי של עבירה זו. הנאשם לא יכול היה לתכנן רצח, והוא פעל "תוך אימפולסיביות וחוסר שליטה רגעי שנבע מלחץ בלתי נשלט" (עמ' 1 לסיכומי ההגנה).

עוד יש לציין כי אפשרנו לצדדים להשלים טיעון באשר להשלכות האפשריות, של שינוי הדין בעבירות ההמתה, על האחריות הפלילית המיוחסת לנאשם. אנתח סוגיה זו בהמשך הכרעת הדין.

הבסיס להכרעת הדין

9. במהלך הדיון שמענו עדים שונים שנטלו חלק בחקירת הנאשם, ושלוויו אותו מעת שנעצר בביתו, ובמהלך חקירותיו השונות. שמענו עדים אלה, בין השאר, נוכח טענת ההגנה כי ההודאות שמסר הנאשם במהלך החקירה ומעצרו אינן עומדות בדרישות הדין, ולכן יש לפסול אותן. נראה היה כי לאחר החלפת הייצוג של הנאשם, הוסט הדגש והועמד על משבצת היסוד הנפשי, אך עדיין לא נאמר בצורה ברורה כי ההגנה אינה עומדת עוד על טענות הזוטא שלה. כך, יש לשים לב כי תשובת עו"ד פרידמן לכתב האישום (מיום 25.1.18) באה "מעבר למענה" שניתן לכתב האישום בעבר, ולא במקומו (ראו לעיל בפסקה 6). גם הצדדים בסיכומיהם התייחסו לעניין חקירות הנאשם והקדישו לכך עשרות רבות של עמודים.

10. לאחר עיון הגעתי למסקנה כי קיימות די והותר ראיות להרשיע את הנאשם בעבירת הרצח, מבלי להידרש כלל להודאות שמסר במהלך חקירותיו.

ראשית, הנאשם מודה כי הוא זה שגרם למותה של המנוחה. כך, הוא נשאל [עמ' 340, ש.2]:

ש. אתה מסכים איתנו שמי שגרם למוות של סימה זה אתה?

ת. כן. לא היה אף אחד אחר חוץ ממלאך המוות.

עמוד 5

שנית, כפי שנראה בהמשך, הנאשם גם התקשר בבוקר שלמחרת ליל הרצח אל בנו וביקש שיבוא לבית, שכן הרג את המנוחה. שלישית מניתוח הממצאים בזירת הרצח, ומחוות הדעת שהציגה המאשימה עולה בבירור כי מדובר היה בפרץ אלימות נמשך, שכלל שלבים שונים, ובהם הכאה במספר רב של מכות פטיש (19!) (במספר) בראשה של המנוחה. גם אם נדחה את טענת המאשימה כי הפטיש הוכן מבעוד מועד, עדיין לא יהיה בכך כדי לשנות. לשיטתו של הנאשם עצמו, הוא צריך היה ללכת לחדר אחר כדי להביאו. לאחר מכן, צריך היה להכות את המנוחה בפטיש ולהמשיך לעשות כן חרף התנגדותה (ויעידו על כך עדות אילמת פצעיה ההגנה שנמצאו עליה). ההכאה בפטיש נעשתה בשתי זירות שונות (ויעידו על כך עדות אילמת נתזי הדם שנמצאו בזירה). לאחר מכן הוא צריך היה ללכת שוב כדי להביא את בקבוק חומצת המלח ולשפוך תחולתו אל פיה של המנוחה (כנראה תוך צורך לפתוח את פיה, וודאי שתוך מאמץ לשפוך הנוזל כך שתבלע אותו). התנהלותו של הנאשם מראה אפוא כי פעל מתוך כוונה ברורה להמיתה. לא היה זה מוות שבא לעולם כתוצאה ממעשה רגעי. מדובר בפעולה מתמשכת, עם הפסקות והמשך ותכנון. רביעית, וכפי שינותח בהמשך, טענת הנאשם להגנת הקינטור דינה להידחות. חמישית, חוות דעת המומחים שהציג הנאשם אינן שוללות את אחריותו בגין עבירת הרצח.

11. כאמור, הצדדים הקדישו טיעון נרחב הנפרש על פני עשרות רבות של עמודים להתפתחות החקירה, ולהודאות הנאשם במסגרתה. אין בכונתי להעמיק בניתוח עניין זה. זאת משום שמבט על מכלול ההודאות אינו משנה באופן ממש את התמונה שהוצגה לעיל. על פי ההודאות הללו יתכן שהנאשם הוסיף וניסה לחנוק את המנוחה בידי שלו ובאמצעות מגבת. כפי שנראה להלן, אקבע בסופו של יום כי הנאשם אכן עשה שימוש במגבת, אך לא הוכח מעל לכל ספק סביר שחנק את המנוחה בידי. מכל מקום, מחוות הדעת שהציגה לנו המאשימה לא נראה כי המגבת תרמה למותה של המנוחה, ולא ניתן לבסס סימני חניקה על צווארה. ממילא תרומת פעולות אלה לרצח מתגמדת בהשוואה לחבריה - הפטיש והחומצה; וכוונת קטילה קיימת במידה ניכרת ביותר גם בהינתן השימוש באלה. בנוסף, מקובל עלי כי לא הוכח מעל לכל ספק סביר שהנאשם הכין מראש את הפטיש כדי לרצוח את המנוחה. אך גם בכך אין לשנות. כפי שאראה בהמשך ניתן ללמוד אודות התקיימות יסודות עבירת הרצח מעל לכל ספק סביר בין אם הפטיש הוכן מראש ובין אם היה צריך ללכת במיוחד למקום בבית בו הוא נמצא, ולהביאו כדי לגדוע את חייה של סימה גרנות ז"ל.

על רקע זה, את עיקר הכרעת הדין אקדיש לביסוסה של עמדתי. בסופה אתייחס בקצרה לאמור בחקירות.

12. תחילה אדרש למערכת היחסים שבין הנאשם לבין המנוחה עובר למקרה הרצח.

מדובר היה במערכת יחסים מתוחה, שהובילה להליכי גירושם והיפרדות בין בני הזוג. נלוו לה גם פעולות שהצביעו על כעס רב, שכעס הנאשם על רעייתו (שפיכת כוס קולה, והשלכת פלפל). מערכת זו הובילה את המנוחה לפנות לבית המשפט לענייני משפחה ולבקש צו הגנה.

לא נראה שהנאשם היכה את המנוחה אגב פעולות אלה, אך אין ספק שמדובר בהתנהגות תוקפנית ומשפילה. המנוחה הייתה מצויה בתחושות מתח וחרדה אמיתיים סביב הליך הגירושין וההיפרדות. מנגד, נראה שהנאשם הפריז בתיאור מצבה הנפשי של המנוחה עובר למותה. אכן, היא סבלה מבעיות נפשיות, אך לא נראה כי הייתה מצויה במצב נפשי יוצא דופן גם לא ביום מותה, וודאי שלא עשתה דבר שיכל להצדיק או להסביר את מעשיו של הנאשם.

מתח זה שליווה את מערכת היחסים שבין הנאשם למנוחה היה אחד הגורמים שהובילו להתפרצות האלימה והקטלנית מצד הנאשם. לכן, לפני שאבחן את טענות הצדדים בעניין הרצח, אתייחס תחילה למערכת היחסים בין הנאשם למנוחה בתקופה שקדמה לו.

היחסים בין הנאשם למנוחה בתקופה שקדמה לרצח ועובר להליכי הגירושין

13. מהעדויות שלפנינו עולה תמונה ולפיה מערכת היחסים בין הנאשם והמנוחה הייתה טעונה וזאת פרק זמן ניכר לפני מותה, וללא קשר להליך הגירושין וההפרדות שהחל ביניהם:

(א) אחיה של המנוחה מר בן שמחון (עת/1), העיד שהמנוחה חוותה אלימות כלכלית מצד הנאשם. "הוא מנע ממנה לקבל כספים, לחיות בצורה סבירה, וזה מאוד מאוד הציק לה, להגיד את זה במילה פשוטה, הקמצנות שלו הרגה אותה" [עמ' 34, ש.19]. "בעלה לא רצה לתת לה אגורה. כאשר היא הלכה לקניות הכל היה צריך להיות על האגורה קונה, הכל רשום ואם הוא לא הזכיר פריט מסוים זה נדחה שבוע לאחר מכן" [עמ' 36, ש.14]. גם אחותה של המנוחה (עת/3) גב' דביר ציינה ש"מה שידוע לי שנים הוא חסך ממנה כסף, לא נתן אגורה, לא לקניית בגדים, הוא לא נתן לה אגורה במשך כל השנים" [עמ' 56, ש.29]. היא ציינה שהמנוחה קיבלה קצבה מביטוח לאומי, וכשהורים שלהם נפטרו חולקה הירושה ביניהם "ובזה היא הסתדרה והיה לה כסף משלה" [עמ' 56, ש.30]. גם אחיה אישר שהמנוחה קיבלה סכום כסף משמעותי לאחר מות אמה [עמ' 34, ש.17].

השכנה של המנוחה והנאשם, גב' בר און (עת/15) סיפרה שהמנוחה התלוננה בפניה שהנאשם לא נותן לה כסף. שיש לה בעיה שהיא בלי כסף. כך היא זכרה דוגמא לפיה המנוחה התלוננה שלא היה לה כסף לנסיעה באוטובוס [עמ' 226, ש.16].

במהלך המשפט הוצגו טענות נגדיות שבאו לדחות את הטענה כי הנאשם היה "קמצן כרוני". כך נטען, למשל, שהנאשם מימן טיול יקר של המשפחה לארצות הברית עוד באפריל 2015 [עמ' 40, ש.30 ואילך]. אחותה של המנוחה [עת/3] גב' דביר אישרה שהנאשם מימן נסיעה לארצות הברית בעשרות אלפי ₪ [עמ' 61, ש.15]. עו"ד פנחס לוי [עה/2] שהנאשם הוא דודו, ציין כי הוא לא הרגיש שהנאשם הוא קמצן. כשהיו מתארחים "היה כיבוד כיד המלך, נפגשנו, היו הוצאות במקום שצריך. אני לא יודע על מה מדברים קמצנות" [עמ' 297, ש.30].

הנאשם ניסה להמעיט מעוצמת המריבות בינו לבין המנוחה. הוא טען שמעולם לא רבו על כסף [עמ' 323, ש.31]. גרסה זו אינה עומדת בפני ביקורת, שכן המנוחה סיפרה במספר הזדמנויות שונות על כך לבני משפחתה ולשכנתה.

ניתן לקבוע כממצא שבני הזוג אכן רבו על ענייני כספים עוד לפני שהחל הליך הגירושין ביניהם.

(ב) עוד יש לציין שעולה שבני הזוג ישנו בחדרים נפרדים, שנים רבות לפני מות המנוחה.

אחותה של המנוחה [עת/3] גב' דביר העידה שבשמונה עשרה השנים האחרונות הם חיו בחדרים נפרדים [עמ' 57, ש.4]. הנאשם ציין שכאשר הילדים עזבו את הבית בני הזוג ישנו בחדרים נפרדים [עמ' 265, ש.29]. הוא העריך את משך הזמן בחמש עשרה שנה לפני הרצח [עמ' 323, ש.13].

(ג) בני הזוג ניהלו חשבונות בנק נפרדים עובר להליך הגירושין. עמדה על כך עו"ד חיון-קרקר, שייצגה את המנוחה בהליך הגירושין [עמ' 79, ש.15].

המנוחה קנתה קלנועית, שאחיה העריך את שוויה ב-10,000 ₪ [עמ' 34, ש.23]. האחרון אישר שהיא שילמה עשרות אלפי ₪ בעבור טיפולי פנים [עמ' 43, ש.31]. גם אחותה של המנוחה, גב' דביר [עת/3] ציינה זאת [עמ' 62, ש.18]. נראה שאין חולק שהוצאות אלה הכעיסו את הנאשם.

(ד) בשנת 1994 התלוננה המנוחה אודות אלימות הנאשם כלפיה. היא שלחה בשעתו מכתב תודה למשטרה ולנעמ"ת, והמכתב נמצא בתוך קלסר המסמכים של המנוחה שנתפס בביתה [ת/25 ו-ת/25א]. על פי רישומי המשטרה [ת/89] המנוחה התלוננה אודות אלימות ואיומים מצד הנאשם בשנת 1994 וכן בשנת 1997. תיקי החקירה נגנזו בשל "חוסר עניין לציבור" ובוטלו.

אינני סבור שראיות אלה מבססות דפוס התנהלות אלים ורציף מצד הנאשם, הרלוונטי לאירועי הרצח. מדובר באירועים נקודתיים, שהתרחשו כעשרים שנה לפני האירועים שלפנינו. הם משתלבים בתמונה הכללית שלפיה מערכת היחסים בין הנאשם לבין המנוחה הייתה מתוחה, וזאת במשך שנים רבות. הן מהוות ראיות רקע להליך החרפת המתחים בין בני הזוג סביב רצון המנוחה להתגרש, שייבחן בהמשך (ראו להלן בפסקאות 16 ואילך). אין להעצים במשמעותן.

14. עוד יש לקחת בחשבון את מצבה הנפשי של המנוחה. כבר בפתח הדברים יצוין שמהראיות שהוצגו בפנינו עולה תמונה ברורה שהמנוחה אכן סבלה מבעיות נפשיות, אך שיאן בא לידי ביטוי שנים רבות לפני מותה. היא קיבלה טיפול תרופתי שייצב את מצבה. בנוסף, וכפי שיתואר בהמשך (ראו להלן בפסקה 24) לא ניכר כי בעיות אלה הובילו לשינוי קיצוני במצבה או בהתנהלותה בתקופה שלפני רציחתה.

מכל מקום, בכל הנוגע במצבה הנפשי של המנוחה:

..... קטע הושמט (איסור פרסום)....

15. מכלול ראיתי זה מוביל למסקנות הבאות - המנוחה אכן סבלה מקשיים נפשיים. אלה באו לידי ביטוי בעבר הרחוק באשפוז, אך נראה שקיבלה טיפול תרופתי שאיזן את מצבה ואפשר לה לשוב לחייה, ולתפקד כפי שעולה מהתיעוד הרפואי בעניינה. אכן, הייתה תקופה משמעותית בה לא תפקדה, אך היה זה בתקופה שקדמה לשנת 1985, ומעט אחריה. בנוסף יש לציין את אשפוזיה בשנת 1998. אך מאז חלפו שנים הרבה, ובתקופה שקדמה לרצח לא נרשמו בעיות משמעותיות המעידות על חוסר תפקוד. מצבה יכול היה להוביל לתסמינים שונים, אך לא היה מדובר בהתנהלות שניתן להגדירה כבעייתית במידה משמעותית. טענות הנאשם בעניין זה הן מופרזות.

היחסים בין הנאשם למנוחה סביב הליך הגירושין - העצמת המתח בין בני הזוג

16. על רקע מערכת היחסים הטעונה ממילא, שהייתה קיימת בין בני הזוג, חלה התדרדרות שהובילה לפתיחה בהליכי גירושין ודרישה לחלוקת רכוש. התדרדרות זו החלה כחודשיים לפני הרצח עצמו.

17. נקודת המוצא מצויה באירוע שזכה במשפט לכינוי "תקרית הקולה" (תיק פל"א 488415/2015):

(א) המנוחה הגישה תלונה במשטרה ונגבתה ממנה הודעה בנושא ביום 10.11.15 [ת/90]. היא ציינה כי האירוע אירע כשלושה שבועות קודם לכן [שם, ש.8]. היא סיפרה ש"במהלך ויכוח ביני לבין בעלי סביב האוכל הוא שפך עליי כוס קולה ורצה להרביץ לי עם הבקבוק והבן שלי שי תפס א[ת] הבקבוק מידו ואמר לו תירגע מה אתה עושה" [שם, ש.4 ואילך].

יצוין שהמנוחה גם מסרה שכמה חודשים קודם לכן, תקף אותה הנאשם בגלל שרכשה את הקלנועית, והיא לא התלוננה מחשש שיפעל לשלילת יכולתה לנסוע בה בגין בעיותיה הנפשיות.

(ב) אחיה של המנוחה (עת/1) מר בן שמחון העיד שהמנוחה סיפרה לו שהנאשם התרגז עליה ושפך עליה כוס קולה לעיני הילדים [עמ' 34, ש.26]. אחותה של המנוחה (עת/3) גב' דביר ציינה שאחותה סיפרה לה שביום שישי בארוחת ערב שבת, כשהמשפחה התארכה, הנאשם שפך עליה קולה "למה היא לא הכינה גם פולקה לארוחת הערב. למה רק לשון ובשר צלי או קציצות" [עמ' 57, ש.12].

(ג) עו"ד חיון-קרקר, שייצגה את המנוחה בהליך הגירושין, העידה שהמנוחה מסרה לה שבארוחת יום שישי, הנאשם היה אמור לקנות עוף מסוג אחד, הוא קנה עוף מסוג אחר, הנכדים לא אהבו את האוכל, התפתח ויכוח בין הנאשם למנוחה, הם עמדו במטבח ליד אחד הבנים, והנאשם שפך עליה כוס קולה [עמ' 81, ש.3 ואילך]. היא המתינה עם הגשת תלונה במשטרה בגין כך היות ולא רצתה לקלקל אירוע משפחתי שחל בסמוך [עמ' 81 ש.11].

(ד) הנאשם ציין כי הוא כעס כיוון שהמנוחה אמרה שהוא לא עושה קניות, ולא קונה אוכל בעוד שהוא היה היחיד שעשה הקניות. "זה היה שקר. היא לא הכינה את האוכל של ערב שבת, והיה לי חצי כוס קולה, התרגזתי שהיא לא הכינה אז שפעתי עליה, היא קמה והלכה למשטרה, קראו לי למשטרה, חקרו אותי ואת הבן שלי. אבל לא עצרו אותי. פשוט הבינו בגלל המחלה שלה יש לה את הסיטואציות האלה" [עמ' 266, ש.29]. בחקירתו הנגדית ציין שהוא כעס על כך שהמנוחה אמרה שהוא לא עושה קניות כשיש שני מקררים מלאי אוכל בבית. "מאוד התרגזתי על מה שהיא אמרה, היה לי חצי כוס קולה ושפכתי עליה והיא הלכה למשטרה" [עמ' 328, ש.4].

נראה לי שניתן לקבוע כי תקרית זו הובילה את המנוחה לגיבוש החלטה להביא נישואיה לכדי סיום, ולצאת לדרך נפרדת. מיקום התקרית בציר הזמן בארוחת ליל שישי, כשלושה שבועות לפני הגשת התלונה במשטרה, מביא אותנו לסביבות ה- 16.10.15. ומהודעתה של עו"ד חיון-קרקר [ת/100], שעבדה במשרדו של עו"ד בובליל ושטיפלה במנוחה, עולה שהמנוחה הייתה בטוחה מאוד בהחלטתה להתגרש [ת/100, ש.5]. "היא רצתה להמשיך את חייה לבד מבלי שמנסים לשלוט על כל דבר שהיא עושה". הפגישה הראשונה (מבין כשבע פגישות) התקיימה בתאריך 20.10.15 [עדוטה של עו"ד חיון-קרקר [עמ' 75, ש.9]], ונמצאנו למדים שהיא התקיימה בסמיכות זמנים רבה לתקרית הקולה.

על רקע זה ניתן לומר כי התנהלות הנאשם, שהובילה לשפיכת כוס קולה על המנוחה בגין ריב, דרבנה את המנוחה לסיים את מערכת היחסים שלה עמו. גם שכנתה של המנוחה והנאשם, גב' בר-און [עת/15], העידה שלאחר אירוע הקולה באה אליה המנוחה, ואמרה לה שהיא רוצה לעזוב הבית [עמ' 225, ש.1].

לשיטת הנאשם הוא שיזם את הגירושין, אך בהמשך ביקש להימנע מכך בעוד שרעייתו כבר התעקשה עליהם [עמ' 267, ש.12]. לא צריך להתעכב על נקודת היוזמה למהלך. החשוב הוא שניתן לקבוע כממצא שהמנוחה הייתה נחושה לסיים את הקשר שלה עם הנאשם, ובכלל זה להוביל לחלוקה של הרכוש, ולעמידה על זכויותיה בו. המחלוקת על רקע זה עמדה בבסיס רציחתה.

18. ביום 8.11.15 הגישה המנוחה כתב תביעה לבית המשפט לענייני משפחה בתל-אביב-יפו (תמ"ש 18089-11-15) בו עתרה לפסק דין הצהרתי לאיזון משאבים, מתן חשבונות ופירוק שיתוף [ת/100ב]; לצידה הוגשה, באותו היום, "בקשה דחופה ביותר להטלת עיקולים זמניים אצל צד שלישי" [ת/100ה]. למחרת (בתאריך 9.11.15) הורה בית המשפט על מתן צו עיקול כמבוקש על מחצית הזכויות המפורטות בבקשה. עו"ד חיון-קרקר שייצגה את המנוחה ציינה כי הוגשה בקשה לעיקול חשבונות הבנק של המנוחה, עיקול על זכויותיה, כלומר על חצי מנכסיו [עמ' 78, ש.11]. עו"ד פנחס לוי [עה/2], שהנאשם הוא דודו, ציין כי כשהגיע כתב התביעה הנאשם התייעץ עמו. "זה היה כתב תביעה רע ומרושע" [עמ' 298, ש.29].

הגשת הבקשות השונות לבית המשפט הייתה נקודת ציון משמעותית, שכן המנוחה חששה מאוד מתגובת הנאשם לצעד שכזה, במיוחד נוכח ההשלכות על הנכסים שהיו בשליטתו.

אחיה של המנוחה מר בן שמחון ציין כי כאשר המנוחה התקדמה עם גירושיה, היא חששה מתגובת הנאשם נוכח המהלך של הטלת עיקולים על חשבון הבנק. "היא הייתה בלחץ נוראי" [עמ' 35, ש.27]. חיזוק לדבריו ניתן למצוא בכך שהמנוחה פנתה למשטרה, בגין אירוע הקולה, ביום בו החלה בצעדים לקראת הגירושין. המשטרה גבתה ממנה עדות (בתאריך 10.11.15) [ת/90] ובהודעתה אמרה כי "אני פוחדת לחזור הביתה בגלל המכתב שהוא קיבל מהעורך דין" [ת/100 ש.34]. היא ציינה שם שהיא חוששת שהנאשם יפגע בה פיזית [ת/100 ש.24]. הנאשם ציין כי כעס על המנוחה בגלל העיקול בבנק שזה פגע בו [עמ' 329, ש.13]. גם גיא גרנות, בנם של הנאשם ושל המנוחה, העיד במשטרה כי היחסים בין הוריו היו מתוחים נוכח הליכי הגירושין וחלוקת הרכוש [ת/105 ש.4].

19. מכל מקום, הנאשם פנה לבית המשפט לענייני משפחה (ביום 26.11.15) בבקשה לדחות את מועד הגשת כתב ההגנה נוכח קיום מגעים לשלום בית ולביטול התביעה, ונוכח הצורך לקבל זמן למציאת עורך דין, ככל שהניסיון ייכשל [ת/100ט].

20. ניכר היה שהתפתחות זו הגבירה את כעסו של הנאשם, כפי שבאה לידי ביטוי באירוע נוסף, שזכה לכינוי "אירוע הפלפל", שהתרחש ביום 26.11.19 (תיק פל"א 514383/15):

(א) שי גרנות, בנם של המנוחה והנאשם (עת/9) מסר הודעה במשטרה בעניין, עוד לפני הרצח (בעקבות תלונה שהגישה המנוחה). הוא ציין שהנאשם "התעצבן הוא ניגש למקורר כשהיא עם הגב אליה הוא הוציא פלפל מהמקרר וזרק את הפלפל על השולחן וזה פגע לה באוזן והיא חשבה שהוא נתן לה פליק" [ת/104 ש.4]. הוא ציין שהנאשם לא הכה אותה. עוד אמר כי הנאשם עמד מרחק שני מטרים לערך מהמנוחה [ת/104 ש.21].

בעדותו בפנינו סיפר שי כי "אני ישבתי עם אמא במטבח, ישבנו על ההוצאות שלה, על הדברים שהיא מוציאה, היא הכינה רשימה, והיא התחילה להסביר לי את הדברים, היה איזה משהו עם פלפל ואז אבא שמע את הפלפל התעצבן, לא קנתה פלפל, התחיל לצעוק, ואז פתח את המקרר, הוציא פלפל וזרק את הפלפל, אני לא יודע אם על הראש אבל זה פגע בה באזור העורף" [עמ' 130, ש.5 ואילך]. הוא עמד על כך שהנאשם לא הכה אותה [עמ' 130, ש.16].

(ב) הנאשם ציין כי מדובר היה בפגישה בה הבן שלו רצה לעבור על ההוצאות של המנוחה כדי לראות האם ניתן להגיע להסכמה. היא התייחסה לכך שהיא קונה פלפלים, והנאשם כעס כיוון שהוא זה שקונה אותם, והוא חשב שהמנוחה מנפחת הוצאות. "אז פתחתי את המקרר והוצאתי פלפל והייתי מרחק אולי 3 מטר ממנה, זרקתי לכיוון שזה בא על השולחן אז זה עבר לה ליד האוזן, היא חשבה שאני הרבצתי לה, שנתתי לה מכה היא קמה הלכה שוב למשטרה להגיד שאני הרבצתי לה" [עמ' 267, ש.28].

הנאשם גם נחקר בעניין זה במשטרה בסמוך להגשת התלונה מצד המנוחה [ת/96 ת/96א]. בתום החקירה שוחרר [ת/98] בתנאי של איסור יצירת קשר עם המנוחה למשך חמישה ימים.

(ג) המנוחה סיפרה אודות האירוע לבני משפחתה ולעורכת דינה.

אחותה של המנוחה (עת/3) גב' דביר ציינה שהמנוחה נדרשה להכין רשימת הוצאות, ואז הנאשם גילה שהיא רכשה פלפלים שעה שגם הוא רכש פלפלים. "הנאשם התעצבן עליה כי הוא קנה את הפלפלים, היא הרגישה סטירה, הוא

סטר לה לדעתה" [עמ' 57, ש.30]. כל זאת היא יודעת מפי המנוחה. היא לא הייתה עדת ראייה לדברים. היא שוחחה עם הבן של המנוחה והנאשם והוא אמר לה "שזה לא הייתה סתירה הוא זרק עליה פלפל" [עמ' 58, ש.1].

עו"ד חיון-קרקר [עת/4] שייצגה את המנוחה בהליך הגירושין ציינה שהמנוח קנה פלפלים במכולת, וגם היא קנתה פלפלים, "והם התווכחו על זה שהיא קונה פלפלים לארח את חברות שלה והאירוע התחמם והתפתח לאירוע אלימות" [עמ' 81 ש. 18].

מקובלת עלי עדות בנו של הנאשם, לפיה הנאשם לא היכה אותה פיזית באותו אירוע. תיאורו היה אמין ומפורט. אך עדיין ניתן לעמוד על המתח הרב בו היו מצויים בני הזוג, ועל כך שהנאשם נטה באותה עת להתעצבן מדברים פעוטים ולהגיב באופן לא פרופורציונלי לאורם.

21. על רקע אירוע זה, הגישה (ביום 29.11.15) המנוחה בקשה לצו הגנה במעמד צד אחד לבית המשפט לענייני משפחה [ת/100]. היא ציינה כי בעלה הרים עליה ידו בעבר זה מספר פעמים (פסקה 1 לבקשה). בעבר ביום 16.9.94 הגישה תלונה במשטרה על אלימות הבעל. עוד עמדה על "אירוע הקולה"; וציינה כי ביום 26.11.15 הבעל הרביץ לה פעם נוספת, במהלך דיון ביניהם בנוגע להוצאות (פסקה 5 לבקשה). בדיון שהתקיים (ביום 29.11.15) בבית המשפט [ת/100יא], במעמד צד אחד, ציינה המנוחה כי היא והנאשם עברו על ההוצאות, והנאשם התרגז שקנתה פלפלים אדומים ב-4.5 ₪. "הוא טען שזה לא היה בשבילו אלא בשביל חברות שלי שהיו אצלי במוצ"ש. בהמשך הוא צעק והתעצבן. בני ישב לידי והוא בא ונתן לי פליק על האוזן ועל הלחי השמאלית" [ת/100יא עמ' 1 ש.16 ואילך]. בסוף הדיון ניתן צו הגנה, שאסר על הנאשם להיכנס לבית מגוריהם, ונקבע דיון במעמד הצדדים למחרת.

בדיון שהתקיים במעמד הצדדים [ת/100יב] הכחיש הנאשם שהכה את המנוחה. הוא אמר שהיה בכלל במרחק של שני מטרים ממנה, ושהוא כלל לא רוצה להתגרש. הוא ציין שבגלל מחלתה היא משקרת.

בסוף הדיון הצדדים קיבלו את הצעת בית המשפט כי יתחייבו שלא להטריד האחד את השני, לא לאיים ולא לנקוט באלימות כלשהי; שימשיכו לגור באותו הבית אך תוך שמירה על הפרדה פיזית כך שהמנוחה תעשה שימוש בחדר השינה ובאמבטיה הצמודה לה, והנאשם בחדר אחר ובמקלחת הקרובה לאותו חדר. עו"ד חיון-קרקר שייצגה את המנוחה העידה כי הצדדים קיבלו את הצעת בית המשפט לחזור הביתה. "השופט הבהיר לנאשם שהם צריכים לכבד אחד את השני ולהתנהג בצורה נאותה אחד לשני ולנסות למזער את האינטראקציה ביניהם בתקופה הראשונה" [עמ' 77 ש.25 ואילך].

כאמור, אינני סבור שניתן לקבוע שהנאשם היכה את המנוחה באירוע הפלפל. הנאשם הכחיש גם את אירוע האלימות שציינה המנוחה שאירע בשנת 1994 [עמ' 324, ש.12].

ניתן לומר כי אין לפנינו ראיות שמערכת היחסים בין הצדדים כללה מרכיב ממשי של אלימות פיזית, גם לא לפני הרצח. אכן, המתח עלה. הנאשם הגיב באופן לא פרופורציונלי ובלתי מקובל בעליל, הן בעניין הקולה, הן בעניין הפלפל. יחד עם זאת, אירועים אלה שיקפו את נטייתו להתפרץ שעה שכעס. איש לא שיער שהתפרצויות מסוג זה יובילו לאלימות קטלנית מהסוג שננקט בהמשך.

מכל מקום התפרצות הנאשם גרמה לקושי להגיע להסכמות ביחס לחלוקת הרכוש. הבן, שי גרנות, העיד בעניין זה "אני הלכתי לאבא ואמרתי לו אתה הרסת את כל הגישור שאנחנו מנסים לעבוד עליו במהלך החודשים וזהו. והלכתי. לא היה

לי כל כך מה, אני כל פעם בא לשם כדי לגשר ולסדר את הדברים ביניהם, והוא זרק את הפלפל והצית את הכל מחדש. זו הייתה תחושה של חוסר אונים, שאני מנסה לעזור לסדר את המצב ולעזור לגשר את הדברים, לא רק אני, אני ואחים שלי ואז באקט הזה הוא בעצם הרס את כל מה שאנחנו מנסים לגשר ביניהם" [עמ' 131, ש.15 ואילך].

22. בינתיים התקדמו המגעים בין המנוחה לבין הנאשם, בכל הנוגע בחלוקת הנכסים:

(א) אחיה של המנוחה מר בן שמחון [עת/1] ציין כי אמר לה שהיא צריכה לקבל מחצית מהכסף ושעליה לקבל מלוא זכויותיה [עמ' 44 ש.28 ואילך]. המנוחה אמרה לו שלנאשם יש חסכונות של 2.8 מיליון ₪.

(ב) הנאשם ציין כי הוא לא רצה לעזוב הבית בגילו, ולכן חשב שאפשר יהיה, על בסיס הערכת שמאי, לתת למנוחה סכום השווה למחצית מהבית וכן לתת לה 4,000 ₪ מידי חודש, וכך תהיה לה הכנסה בנוסף לקצבה שהיא מקבלת ממילא. גם גיא גרנות, בנם של הנאשם ושל המנוחה, העיד כי לאביו היו רעיונות שיאפשרו לו להמשיך לגור בבית, למשל על ידי הגדלת הסכום שהמנוחה תקבל [עמ' 142, ש.29]. בעניין זה יש לציין גם את טיוטת הסכם העקרונות וההבנות בעניין גירושין שנערך על-ידי הנאשם ונמצא במסמכי המנוחה שנמצאו בביתם של בני הזוג [חלק מת/26א], ואשר משקף את הפתרון שהנאשם רצה להשיג. וראו עוד את ת/26 ממנו עולה שהנאשם רצה לשמר את יכולתו לגור בבית, וחשב לאזן זאת על ידי מתן קצבה למנוחה.

אך הנאשם העיד שהמנוחה לא רצתה לקבל המתווה שהציע, ועמדה על קבלת מחצית מכל הנכסים [עמ' 267, ש.19]. ואנו נעיר שהיא עמדה על זכויותיה, וכמובן שאין למצוא דופי בדבר.

(ג) כאמור, מערכת היחסים בין הנאשם למנוחה הייתה מתוחה. עו"ד פנחס לוי (עה/2) שהנאשם הוא דודו, ציין כי "הנאשם אמר לי שהוא לא יכול לדבר עם המנוחה מפני שהיא מאוד עצבנית, היא לא נמצאת בבית כל היום ורק באה בלילה ומסתגרת בחדרה מאוד מתוחה, מסתובבת כל הלילה הלוך חוזר בחדרה, ולא ניתן לדבר איתה. וגם כשהנאשם מנסה להציע לה הצעת פשרה היא הייתה עונה לו שהיא תתייעץ עם אח שלה ותודיע לו" [עמ' 299, ש.11].

(ד) מכל מקום, נראה שהנאשם החל להשלים עם הרעיון שצריך יהיה לחלק את הרכוש, ושזה הדין. עו"ד לוי ציין כי הנאשם הסכים שאין מנוס מחלוקת הרכוש, וכך קרה נוכח העובדה שמספר עורכי דין עמם התייעץ ניתחו את המצב באופן זהה, ושצריך לחלק הרכוש שווה בשווה [עמ' 299, ש.25].

מעדותה של עו"ד שיינקמן (עה/3), שהיא זו שייצגה את הנאשם במגעים בעניין הגירושין עובר לרצח, עולה שהיא אמרה לו שיהיה צריך לחלק הנכסים שווה בשווה מלבד ירושות וכספים שנצברו לפני הנישואין [עמ' 304, ש.5]. עוד הוסיפה "התרשמתי שקשה לו עם הרעיון הזה של החלוקה של חצי חצי" [עמ' 306, ש.4], אבל היא הסבירה לו את הדין.

שי גרנות (עת/9), בנם של המנוחה ושל הנאשם, ציין במשטרה כי התרשם שהם הצליחו להרגיע את הנאשם, שהוא מקבל את הכורח בחלוקת הרכוש [ת/103, עמ' 2 ש.1].

(ה) ועדיין, בשבועות שקדמו לרצח, היה ברור שהיחסים בין הצדדים מתוחים על רקע חלוקת הרכוש, ושהנאשם לא הגיע אל ההפנמה המלאה כי חלוקה זו תתבצע.

הדבר עולה מהקלטות שהקליטה המנוחה, של שיחות וויכוחים שהתקיימו בינה לבין הנאשם, וזאת בהתאם לייעוץ שקיבלה מעורכי דינה. אחיה של המנוחה (מר בן שמחון) גיבה אותן במחשבו האישי [ת/78-ת/80ב]. הקלטות נוספות

נמסרו למשטרה על ידי באי כוחה [ת/84א-ת/84ב].

לא אציג את תוכן באופן מפורט, ודי אם אומר כי עולה מהן תמונה של חיכוכים שונים. הנאשם אמר בשיחות כי לא יסכים לתת למנוחה מחצית מהרכוש, שכן לא תדע לנהל הכסף. הוא דרש את ביטול ההליך בבית המשפט לענייני משפחה; המנוחה ציינה כי חיים עם הנאשם אינם חיים. הנאשם גם ציין כי את כל הכסף שיש לו בבנק הוא יביא הביתה וישרוף.

אלה הן אמירות קשות, אך אינני סבור שהן מוסיפות רבות על התמונה הכללית. יש גם לגשת בזהירות להקלטות שבוצעו לשם השגת הישגים עתידיים בהליך משפטי. מכל מקום מה שיש בהן משקף את המתחים בין בני הזוג, ואת העומק של הסכסוך הכספי מזווית הראייה של הנאשם.

23. בצהרי היום בו אירע הרצח, התקיימה פגישה במשרדי עוה"ד של המנוחה, בה השתתפו גם הנאשם ובאת כוחו. מהראיות שהוצגו לנו נראה כי פגישה זו הייתה חיובית יחסית:

(א) עו"ד חיון-קרקר שייצגה את המנוחה ציינה ש"הפגישה נגמרה ברוח טובה גם עם עורכת הדין וגם עם הצדדים, הייתה הרגשה שעשינו התקדמות בתיק ואפשר לקדם את התיק ברוח טובה כאשר הגישה של משרדנו שאם אפשר לקיים תיק בין אם לשלום בית או ברוח טובה זה עדיף מאשר משפטים ארוכים" [עמ' 79, ש.22]. בהודעתה במשטרה היא מסרה שהפגישה התקיימה בשעה 13:00, הצדדים הגיעו להבנות, ונקבע שלמחרת יסכימו על מינוי שמאי מוסכם [ת/100 ש.15].

(ב) עו"ד צוריאל בובליל שייצג את המנוחה (עת/11) ציין כי בצהרי היום בו אירע הרצח הוא ניהל מו"מ עם עורכת הדין של המנוח, עו"ד שיינקמן. עו"ד בובליל הבהיר שאין הוא דורש דבר מלבד חצי מהזכויות, וסוכם שהצדדים ימנו שמאי מוסכם. "הסיומת הייתה שאנחנו ממנים שמאי כי היא הסבירה לו במו"מ והוא קצת לא הסכים לכל מה שקורה, ואז היא אמרה שצריך לחלק חצי חצי ואין ברירה, השיח שלי היה יותר מול עורכת הדין שלו וזה הסיכום ומשם לאחר מכן כל אחד יצא" [עמ' 159, ש.17 ואילך].

(ג) הנאשם ציין כי בפגישה הוא קיבל את הרושם שהמנוחה מעריכה את בית המגורים בשווי מופרז, ולכן הוסכם להביא שמאי שייתן חוות דעת [עמ' 269, ש.13]. הוא חשב לקחת משכנתא אך עו"ד בובליל, שייצג את המנוחה, אמר לו כי לא יקבל משכנתא בגילו. "אני הרגשתי שהפתרון לא קיים כי אני לא יכול לקחת משכנתא לפי מה שהוא אמר, אז יצאתי די מאוכזב" [עמ' 270, ש.4].

הנאשם הכחיש כי יצא כועס מהדיון האחרון אצל עורכי הדין [עמ' 332, ש.11]. יחד עם זאת, הוא העריך שהדברים מצויים במבוי סתום [עמ' 333, ש.29].

(ד) מעדותה של עו"ד שיינקמן (עה/3), באת כוחו של הנאשם, עולה שהפגישה האחרונה הייתה חיובית. "האווירה הייתה נעימה, הפגישה הייתה מאוד גישורית במהות שלה, היא לא הייתה פגישה לוחמנית, היא הייתה פגישה שבה דיברנו על הדברים בצורה די פתוחה. אני זוכרת שהופתעתי לטובה מהגישה אצל עו"ד בובליל שהבין שלנאשם היה חשוב להישאר בבית, והוא ניסה למצוא כל מיני פתרונות שיאפשרו לנאשם לקנות את החלק של המנוחה בבית" [עמ' 304, ש.14]. הנאשם העלה רעיון לתת לכל אחד מהילדים כמה מאות אלפי ₪ [עמ' 304 ש.24]. לאחר הפגישה האחרונה "עמדנו על המדרכה כמה דקות, בעיקר אני דיברתי, אני אמרתי לו שהתרשמתי שהפגישה הייתה מאוד טובה ושצריך

להיות מאוד אופטימיים, ונראה שיש נכונות להגיע להסכמות" [עמ' 305, ש.5]. הנאשם היה במצב רוח רגיל. "לא זוכרת שהוא דיבר הרבה, הוא לא היה נסער, הוא גם לא היה מאוד שמח ומאושר, פגישת מו"מ הזה לא דבר קל, הפגישה היא עמוסה, ארוכה, אבל הוא לא היה נסער, היה נראה רגיל" [עמ' 305, ש.10].

(ה) גם בני משפחתה של המנוחה העידו כי היא יצאה בתחושה טובה יחסית לאור מה שסיפרה להם.

אחיה של המנוחה, מר בן שמחון (עת/1) העיד כי נמסר לו שבפגישה עם עו"ד בובליל הם הגיעו להסכמה לגבי חלק גדול, על הבית, ועל חלוקת רכוש. היה ויכוח לגבי הכסף בבנק. "רוח הדברים היה שהולכים לקראת סגירה" [עמ' 37 ש.12]. בחקירתו הנגדית הוא תיקן הדברים כשהציגו בפניו את הודעתו במשטרה, שם אמר "היא סיפרה לי שהם סיכמו שתהיה חלוקה של הרכוש חצי חצי, [הנאשם] אמר שיש לו חסכונות, הייתה דילמה רק לגבי הפנסיה אם לתת חצי או פחות" [עמ' 45, ש.5]. אחותה של המנוחה ציינה ש"הנאשם הסכים לחלוקת הבית, לפנסיה, והיה להם איזה שהיא השגה לגבי סעיף מסוים והם ידונו בזה, היא נשמעה מאוד מבסוּטית, מרוצה ונינוחה, רגועה" [עמ' 58, ש.24].

24. הנאשם טען כי בתקופה זו חלה התדרדרות במצבה הנפשי של המנוחה, שהחלה כמה חודשים קודם לכן. היא נקראה לבית חולים שלוותא, ואמרה שהחליפו לה כדורים, ומאז מצבה הדרדר והיא התחילה לשקר כל הזמן [עמ' 266, ש.17].

לא אוכל לקבל טענתו זו של הנאשם.

אכן, המנוחה הייתה במתח סביב הליך הגירושין שהיה לא פשוט וטעון בהתחשב בטיב מערכת היחסים ביניהם. אחיה העיד שהדבר בא לידי ביטוי "בתגובות עצבניות לפעמים, בחששות, עצם זה שלפעמים היא ביטאה שהיא חוששת לחייה, היו ביטויים כאלה, כשאני ישבתי איתה וביקשתי ממנה לפרט יותר, היא אמרה 'אתה לא יודע הוא מסוגל לעשות לי לא יודעת מה' " [עמ' 39, ש.13].

ועדיין ההתנהלות הכללית של המנוחה לא הייתה מוקצנת גם לא בתקופה מתוחה זו. למסקנה זו עיגון ממספר מקורות בחומר הראיות:

(א) עו"ד חיון-קרקר שייצגה את המנוחה בהליך הגירושין העידה אודות מצב רוחה של המנוחה. "לא ראיתי הבדלים קיצוניים בהתנהגות שלה. היא נראתה לי כמו אישה נורמטיבית, רגילה, שנמצאת במשבר שבאה להתגרש" [עמ' 81, ש.22]. היא מעולם לא ראתה גילויי אגרסיביות או תוקפנות. עו"ד צוריאל בובליל (עת/11) שייצג את המנוחה סיפר שהיא התנהלה בצורה מכובדת "לא הייתה שיחה של הרמת קול או צעקות" [עמ' 157, ש.30]. הוא סיפר על התנהלותה לפני הפגישה האחרונה ובמהלכה. "לפני כן היא ישבה וסרגה רגועה לחלוטין, ובפגישה שישבנו כמעט ולא נטלה חלק פעיל. רוב השיחה היה ביני לבין עורכת הדין [של הנאשם]" [עמ' 164, ש.1 ואילך]. גם גב' בר און, שכנתה של המנוחה ושל הנאשם (עת/15) ציינה כי בתקופה שלפני הרצח לא ניכרה אצל המנוחה התנהגות חריגה. "היא הייתה נרגשת והיא - לא, לא משהו מיוחד. היא הייתה מאוד נרגשת. היא רצתה לגמור את הסיפור. היא רצתה לגמור את הגירושין, היא רצתה להתחיל חיים חדשים, וזהו" [עמ' 226, ש.32].

גם עו"ד שיינקמן (עה/3), שייצגה את הנאשם בהליך הגירושין, העידה שבפגישה האחרונה לא היו צעקות או התפרצויות מצד המנוחה. היא הייתה שקטה רוב הפגישה [עמ' 307, ש.16 ואילך].

(ב) אחותה של המנוחה (עת/3) גב' דביר ציינה שהשגרה של אחותה כללה לקיחת כדורים שגרמו לה להיות עייפה,

והמנוחה הייתה הולכת לישון מוקדם. "היא לא אלימה ולא אגרסיבית, הנפש הכי עדינה שהייתה קיימת" [עמ' 60, ש.19].

(ג) ד"ר עשור, המומחה מטעם ההגנה ציין בחוות דעתו כי מהתיעוד הרפואי של המנוחה עולה שביום 18.10.15 סביב הליך הגירושים "מתואר מצב חשד למצב היפומאני רוגזני" בעטיו הועלה המינון של אחת התרופות [נ/13 עמ' 6]. במעקב האחרון מתאריך 25.11.15 מתוארת עדיין היפומאניה אך רגועה יותר. בשבועיים האחרונים לפני מותה אין מסמך רפואי אודותיה, ולא ניתן לקבוע, על בסיס תיעוד, מה היה מצבה.

ד"ר עשור התייחס לשאלת קיומה של מסוכנות ותוקפנות מצד המנוחה. הוא קבע שקיומה של זו אפשרי לאור ההפרעה ממנה סבלה, יחד עם זאת הגורמים השוללים מסוכנות שכזו כוללים את גילה המבוגר, ואת היותה אישה ללא היסטוריה תוקפנית [נ/13 בעמ' 8].

לא ניתן יהיה לקבוע, על בסיס חוות דעתו של ד"ר עשור, קיומה של תוקפנות מצד המנוחה עובר למותה:

(1) ד"ר עשור לא נפגש עם בני משפחתה או עם גורמים אחרים, שיוכלו להאיר את מצבה הלכה למעשה. הוא נסמך על תיעוד רפואי. הוא ציין כי הוא מעדיף להסתמך על התיעוד הרפואי. "לא מראיינים אנשים שיש להם אינטרס לצבוע כך או אחרת את הדמות" עמ' 366, ש.2 ואילך].

אלא שבענייננו, העדויות לגבי מצבה הגיעו, מבני משפחתה, מעורכי דינה וכן מעורכת דינו של הנאשם עצמו. שילוב זה יוצר תמונה מהימנה השוללת חריגות תוקפנית מצד המנוחה.

(2) ד"ר עשור הודה בהגינותו כי אין הכרח שמצבה הנפשי של המנוחה יתבטא בגילויי אלימות דווקא [עמ' 370, ש.9], ובפגישות הרפואיות האחרונות עמה לא אותר מצב רוגזני. היא תוארה כמי שמצויה במצב היפומאני אך "לא רוגזנית ונחמדה" [עמ' 372, ש.26].

(3) ד"ר עשור עצמו מציין כי חלו שינויים במצב רוחה. מהחומר הרפואי עולה שבתצפית מיום 13.10.15 הופיעו תסמיני מאניה ראשוניים; 18.10.15 היפומאנית רוגזנית; 21.10.15 אין עדות לתוקפנות פעילה; 9.11.15 היא הייתה נרגשת ונסערת; 25.11.15 היפומאנית לא רוגזנית [עמ' 373, ש.10 ואילך]. יחד עם זאת גם הנקודות בהם נצפתה התנהגות רוגזנית לא היו בעוצמה כה גבוהה. "לכן זה היפומאניה ולא מאניה. בשום שלב היא לא הוגדרה כמאניה. היפומאניה זו הגדרה של עוצמה. ההבדל בין היפומאניה למאניה זה העוצמה" [עמ' 373, ש.20].

(4) רוגזנות אינה משקפת התנהלות יוצאת דופן. ד"ר עשור ציין "רוגזנות זה איזה שהיא נטיה להתעמת, סף יותר נמוך להגיע לעימות ברוב המקרים" [עמ' 374, ש.17].

(5) גם ד"ר עשור הודה שהתיעוד הרפואי מעלה כי המנוחה נטלה תרופות בשבועות שקדמו למותה [עמ' 366, ש.22], ואין ראיות על הפסקת נטילת הטיפול התרופתי. יותר מכך; מחוות דעתו של ד"ר קריספין מהמרכז הלאומי לרפואה משפטית [ת/34] עולה שבדגימת הדם של המנוחה זוהתה נגזרת של תרופה המשמשת לטיפול במחלות פסיכיאטריות שונות [עמ' 257, ש.1].

מכאן עולה שהמנוחה נטלה תרופות עד לסמוך למותה. נטילה זו מפחיתה ממשית את ההתכנות להתפרצות חריגה מצידה.

בכל אלה יש כדי לשלול את הטענה כאילו המנוחה הייתה תוקפנית. מתוחה כן; תוקפנית לא.

25. הנה כי כן, שבועות קשים עברו על המנוחה ועל הנאשם. הליך הגירושין העצים את המתחים ביניהם. המתח סביב חלוקת הנכסים גדל. מתח זה הוביל להגשת תלונה במשטרה מצד המנוחה, ואף להגשת בקשה לצו הגנה לבית המשפט לענייני משפחה. ועדיין נראה היה כי הצדדים צועדים לקראת הפרדות מוסכמת. הפגישה האחרונה ביניהם במעמד עורכי דינם הייתה חיובית. ניכר היה כי גם באי כוחה של המנוחה מאותתים נכונות להגיע להסכמות מעשיות. הנאשם הבין כי יהיה לו קשה לשמור על דירתו, אך עדיין היה שותף להסכמות לגבי המשך הדרך, וצפוי היה מינוי שמאי מוסכם כדי להעריך את שווי בית מגוריהם.

המתח נותר בעינו, אך דבר לא היה יוצא דופן. המנוחה לא התנהגה בצורה יוצאת דופן, וגם לא הנאשם.

התנהלות הדברים שהובילה למותה של המנוחה

26. לאחר הפגישה עם עורכי הדין שבו הנאשם והמנוחה לביתם - כל אחד בתורו. הנאשם ציין כי הוא חזר בשעה 7 בערב הביתה, והמנוחה שבה שעה אחרי [עמ' 332, ש.20].

המנוחה הספיקה עוד להתקשר לאחותה. גב' דביר ציינה כי שוחחה איתה בשעה 22:14 (כך עולה גם מבדיקת הטלפון הנייד של המנוחה המראה שיחה בשעה 22:15). גב' דביר העידה שהמנוחה נהגה להתקשר אליה, ויצאה לשם כך מחוץ לבית. "דיברנו 5-10 דקות גג ואז היא אמרה שהיא עייפה והיא נכנסת לישון וזהו. בבוקר אנחנו התוודענו למשהו אחר" [עמ' 59, ש.3].

27. היות וילדי בני הזוג כבר אינם מתגוררים בבית, הגורם היחיד שיוכל לתאר את האירוע שהוביל למותה של המנוחה הוא הנאשם עצמו.

הנאשם ציין כי כשהמנוחה הגיעה הביתה היא שאלה כל הזמן היכן הכסף הסודי והוא אמר שאין כסף סודי ואף פעם לא היה. ואז הוא טען שהמנוחה "באה מולי ותפסה אותי בחולצה... ואומרת לי 'איפה הכסף הסודי' וצעקה בעיניים רושפות זעם ואני יודע שיש לה סכיזופרניה אז אני מאוד פחדתי הרבה שנים מאז שנודע לי על המחלה הזו שיום אחד היא יכולה לפגוע בי ואני לא אהיה מוכן, אבל באותו רגע שעשתה את זה אני דחפתי אותה והיא נפלה על הרצפה. היא הייתה על הרצפה ראיתי שיוצא לה דם מהראש ואני כנראה שאיבדתי שליטה, אני לא יודע מה, אני לא זוכר מה עשיתי" [עמ' 270, ש.13 ואילך].

בחקירתו הנגדית ציין "מה שקרה זה לא בשליטה, לא שלטתי על עצמי, זה כל מה שקרה. מה, מה אפשרת לעשות?" [עמ' 323, ש.17]. הוא הוסיף וציין ש"המנוחה עמדה, היא באה מהמטבח בהפתעה. היא עמדה מולי ותפסה אותי בבגד, בגובה החזה וצועקת איפה הכסף הסודי" [עמ' 334, ש.7]. הוא דחף אותה והיא נפלה על הרצפה. היא נפלה על הגב וקיבלה מכה בראש. כשנשאל מה קרה אחרי זה השיב - לאחר שחשב ארוכות באולם בית המשפט - שהוא לא זוכר [עמ' 334, ש.22].

28. כיצד מצאה אפוא המנוחה את מותה? בעניין זה קיימות ראיות מהזירה עצמה. ראיות המספרות את סיפור המעשה.

29. הוגשה לעיוננו חוות דעת מומחה מטעם רפ"ק דורון אביגדורי, ראש מעבדה ניידת שלוחת מרכז בחטיבה לזיהוי

פלילי של משטרת ישראל [ת/20]. חוות הדעת מתייחסת לממצאים בזירה, אליה הגיע רפ"ק אביגדורי ביום 9.12.15 בסמוך לשעה 9:45:

(א) הוא מצא את המנוחה שוכבת על גבה על רצפת המבואה מול דלת הכניסה הראשית, מכוסה בשטיח, ומסביב לפלג גופה העליון שתי מגבות מוכתמות בחומר החשוד כדם.

(ב) היו למנוחה פצעים רבים.

פצע הנראה כפצע קרע במצח מעל עין ימין (תצלומים 7,8); שטף דם תת עורי בלחי ימין ופצע קרע מעליו, פצע בגשר האף (תצלום 9); פצע הנראה כפצע קרע בלחי ימין בהמשכו של הפה (תצלום 7); פצעים הנראים כפצעי קרע בשפה התחתונה (תצלום 7); פצע הנראה כפצע קרע ומתחתיו נמושו שברים בגולגולת בחלקו האחורי של הראש בסמוך לקודקוד (תצלומים 11,12); פצע הנראה כפצע הגנה על קמיצה יד שמאל (תצלומים 13,14).

(ג) נמצאה שקית בצבע לבן מוכתמת בחח"ד ובתוכה פטיש מוכתם בחח"ד ושערות על ראש הפטיש.

(ד) נמצאו 2 שקיות ניילון ובתוכן בקבוק פלסטיק ריק בצבע צהוב ועליו הכיתוב "חומצת מלח לתעשייה".

(ה) עוד נמצאה פקעת צמר בגוון תכלת ומסרגה על הרצפה בסמוך לרגלי המנוחה.

(ו) רפ"ק אביגדורי העריך בסבירות גבוהה מאוד כי לפחות חלק מהתקיפה המדממת של המנוחה אירעה בסמוך לספה הדו מושבית בסלון; כי המנוחה הותקפה ו/או ראשה נחבט, בסמוך למקום בו נמצאה;

במהלך חקירתו הנגדית ציין רפ"ק אביגדורי כי היו שני מוקדים שמהם נתז דמה של המנוחה. הדברים עלו בבירור מחילופי הדברים הבאים בחקירתו הנגדית [עמ' 249 ש.9]:

ש. כלומר אפשר להעריך שהמנוחה באיזור של החדר אורחים קיבלה מכה ונפלה במרחק של מטר לכיוון המבואה כי כתמי ההתזה היו על הרצפה על הקיר איפה שהיא שכבה מטר שני מטרים מחדר האורחים?

ת. אם אני מבין נכון אתה אומר שהיא הותקפה באיזור הספה והלכה צעד או שניים ונפלה, לא זה לא נכון. יש לנו שני מוקדים מובהקים. מוקד באיזור הספה עם השולחן קפה שבסמוך לו, זה מוקד אחד של כתמי תצורה תמונה 34, 35 ו-36 והמוקד השני הוא מעבר לספה באותה מבואת כניסה בסמוך למקום בו היא נמצאה על הקיר, אותם כתמים נמוכים. ומאחר ומדובר גם בספה שחוסמת מבחינת הצללה, לא יתכן שתקיפה באיזור של הספה עם כל כתמי ההתזה שיש לנו גם על הספה והכריות לא יכול להיות שהכתמים יטיילו או יעברו את אותו מסך ויפגעו בחלק התחתון של הקיר שהוא בעצם איזור שהוא מוצלל על ידי הספה. הכוונה חסום על ידי הספה.

30. הועברה לעיוננו חוות דעתה של ד"ר מיה פרוינד, מהמרכז הלאומי לרפואה משפטית ת"א, שנחתמה בתאריך 30.12.15. מחוות הדעת עלה שמקור ה-DNA מכתמי הדם על הפטיש ועל ראש הפטיש יכול להיות במנוחה, או בכל אשה אחרת בעל פרופיל גנטי זהה.

31. הנה לנו ראיות ברורות לכך שהמנוחה מצאה מותה במוות אלים וברוטלי, שכלל את הכאתה בפטיש. כיצד זה הגיע דמה של המנוחה אל פטיש זה? היה זה אירוע נמשך, נוכח כמות החבלות והפצעים, שבמהלכו ניסתה להגן על

עצמה, ומכאן פצע ההגנה על יד שמאל שלה. ועדים לכל אלה היו כדורי הצמר שליוו אותה לפגישתה האחרונה עם עורכי הדין (ראו לעיל בפסקה 24(א)), וראו את שעבר על מי שעשתה בהם שימוש. האם סרגה שעה שהנאשם תקף אותה? זאת לא נדע. מכל מקום, הכול אירע בסלון הבית.

32. פרטים רבים נוספים ניתן ללמוד מחוות הדעת [ת/32] שערך ד"ר אלון קריספין מהמרכז הלאומי לרפואה משפטית (הנושאת תאריך 27.12.15):

(א) חוות הדעת כללה תיאור מפורט של הפצעים שהתגלו בגופת המנוחה.

בקרקפת באזורים העורפי והקודקודי פזורים פצעי קרע בשלוש קבוצות עיקריות: בקבוצה המרכזית לפחות שישה פצעי קרע; בקבוצה הימנית לפחות ארבעה קרעים בלתי סדירים; בקבוצה השמאלית שלושה פצעי קרע. במצח ובקרקפת באזור מצחי נמצאים: חמישה פצעי קרע; פצע קרע כוכבי; בעפעף השמאלי העליון פצע קרע. על גשר האף שני פצעי קרע שטחיים; בשפה התחתונה שני פצעי קרע; בלחי הימנית לפחות שלושה פצעי קרע; באפרכסת הימנית שני פצעי קרע; בצוואר מימין לפחות שישה מוקדים של פצעים קווים הנראים כפצעי חתך; בעור שבין האצבעות השלישית והרביעית בכף היד הימנית פצע קרע שטחי. בעצם הקודקוד הימנית נמצא מוקד שבר דחוס.

(ב) חוות דעת גם מתייחסת לנוזל סמיך בצבע שחור שנפרש מחלל הפה.

(ג) בממצאים ניתן למצוא לפחות שלושה עשר קרעים בקרקפת באזורים הקדקדי והעורפי; לפחות שישה פצעי קרע במצב ובקרקפת באזור מצחי; כוויות בעלות מאפיינים צורניים של כוויה מנוזל בפנים, בעיקר סביב הפה, כוויות ברירית קנה הנשימה בוושט ובקיבה; התנקבות של דפנות הקיבה; פצעי קרע בשפה התחתונה, לפחות חמישה פצעי קרע באפרכסת הימנית בלחי ובעול [כך במקור] מימין; פצע קרע בגשר האף; פצעי קרע ושפכי דם תת עוריים באמה הימנית ובאצבעות כף היד השמאלית.

(ד) ד"ר קריספין כתב (בעמ' 10 של ת/32):

על סמך ממצאי הניתחה...הריני לחוות דעתי כי מותה נגרם מנזק חמור למוח בעקבות לפחות 19 מכות בראש. המכות נגרמו באמצעות חפץ נוקשה בעל שטח מוגבל, כגון ראש פטיש או חפץ אחר דומה...

בנוסף נמצאו לפחות חמישה פצעי קרע באפרכסת הימנית, בלחי ובעול [כך במקור] מימין, פצע קרע בעפעף השמאלי העליון, פצע קרע בגשר האף, ושפכי דם תת-עוריים בעפעפיים מימין ומשמאל. בעצמות הגולגולת ובעצמות הפנים נמצאו מספר שברים. כל אלה נגרמו, קרוב לוודאי, במנגנון דומה.

הכוויות שנמצאו בפנים - בעיקר סביב הפה, בפצעים השונים שבגוף, ובגפיים העליונים, מתיישבות עם כוויה כימית מנוזל, קרוב לוודאי חומצה חזקה. חומצה זו נבלעה, וגרמה לכוויות בוושט ובקיבה. כמו כן, חלק מהחומצה נשאף או זלג לקנה הנשימה (יחד עם דם ותוכן קיבה, כנראה בעקבות הקאה). עצם בליעת החומצה, וקרוב לוודאי הקאתה, מוכיחות כי כניסת החומצה לפיה של המנוחה התרחשה בעודה בחיים. התנקבות דפנות הקיבה נגרמה, קרוב לוודאי, לאחר המוות...שתיית החומצה הינה קטלנית בפני עצמה, אם דרך נזק לדרכי הנשימה בעת שאיפתה, ואם דרך הנזק למערכת העיכול וייתכן שגם במקרה זה בליעת החומצה ושאירתה תרמה להחשת המוות.

פצעי הקרע שנמצאו בשפה התחתונה הינם עמוקים, ומתיישבים עם הפעלת לחץ על השפה כנגד השיניים, למשל

במהלך ניסיון חניקה באמצעות חסימת פתחי הפה והאף, או ממכה לשפתיים כנגד השיניים. עם זאת, לא נמצאו פצעי שפשוף סביב פצעי הקרע, ייתכן בשל נוכחותן של הכוויות סביב פצעי הקרע. בשל הכוויות שנמצאו בפנים, ובפרט בלחמיות העיניים, לא ניתן היה לאתר שפכי דם (פטכיות) המאפיינות חניקה, ולא ניתן לקבוע כי אכן התרחש ניסיון חניקה, ואם כן - האם היה אפקטיבי [ההדגשות הוספו].

(ה) ד"ר קריספין המשיך וחיווה דעתו [ת/33] כי הפטיש שנמצא בזירת האירוע יכל לגרום את פצעי הקרע שנמצאו בקרקפת, באזורים הקדקודי והעורפי, במצח, ובקרקפת, באזור מצחי, את השברים הדחוסים בעצם הקדקוד הימנית, השבר בעצם המצח מימין והשבר בעצם הלסת העליונה. לא סביר שהפטיש גרם את פצעי הקרע שנמצאו בשפה התחתונה ואת פצעי החתך בצוואר מימין, בלחי הימנית ובזווית השפתיים הימנית.

(ו) בחקירתו הנגדית ציין כי לא ידוע לו אודות שימוש במגבת לחניקה [עמ' 258, ש.11]. מכל מקום, החניקה, בין אם התרחשה ובין אם לאו, לא היא שגרמה למוות [עמ' 258, ש.8].

33. ניתוח זה של ד"ר קריספין, בכללותו, נותר בלתי מעורער.

כך, הנאשם ציין, בהתייחס למסקנה כי היכה בפטיש 19 לפחות פעמים "אני לא יודע מאיפה הביאו את זה" [עמ' 276, ש.11], והדבר נראה לו "מופרע". אבל הוא הודה ש"הרופאים יודעים יותר טוב ממני ועשו עבודה טובה כנראה, אני לא יכול להגיד שיש איזה פגם בנתונים האלה, כנראה שיש בכל זאת 19, אני לא יודע, אז אם באיזה שהוא מקום אתה מוצא 2 זה רק אומר שעשיתי קצת חושבים, הרי במכה אחת אפשר להרוג בן אדם לא צריך 19 בשביל זה" [עמ' 276, ש.12].

לגבי נוזל החומצה ציין הנאשם בחקירה הנגדית [עמ' 340, ש.4 ואילך]:

קודם כל אמרתי שאני לא זוכר שעשיתי את זה. שנית, בבית השימוש קרוב מאוד עניין של שלושה מטר מהראש שלה איפה שהיא שכבה יש שם בית שימוש ובבית השימוש יש בקבוק אחד של אקונומיקה, אני חושב, לא יודע, הם אומרים משהו אחר ובקבוק אחד של מים, מים זה בידה שלי, לפני שאני מנגב עם נייר טואלט. זה הכל. כנראה לקחתי את אחד הבקבוקים, לא זוכר את מה לקחתי, לא הייתי בדעה ובראש צלול שאני עושה משהו. הם אומרים שהשקיתי אותה, תראה לי איפה כתוב שהשקיתי אותה.

גם הנאשם מודה שאין גורם אחר שיכל לעשות שימוש בחומר. "אני הייתי בבית לבד איתה. אל תחפשו מישהו אחר שבא לבית ושפך עליה" [עמ' 340 ש.16].

34. הנאשם טען כי לאחר מכן שב לו זכרונו:

(א) הוא העיד שהלך לחדר, ישב רועד ולקח לו לפחות בין שעה לשעה ומחצה להבין שקרה משהו נוראי, ולראות שהמנוחה לא נושמת. אז הוא החליט להתאבד [עמ' 270, ש.23];

(ב) הוא ניסה להתאבד על ידי חיתוך בסכינים אך זה לא הועיל, שכן אלה לא היו חדות מספיק. לאחר מכן בלע כדורי תרופות שאמורים היו להספיק לו לשבוע שלם. בחקירתו הנגדית הסביר שהוא לוקח ברגיל 10 כדורים ליום [עמ' 337, ש.24]. הוא ניסה להתחשמל אך גם זה לא הצליח [עמ' 270, ש.22 ואילך].

רפ"ק אביגדורי, ראש המעבדה הניידת במחוז מרכז, התייחס לכתמים החשודים כדם בחדר השינה, וציין כי ניתן להסיק בסבירות גבוהה מאוד שהנאשם דימם בחדר השינה כשהוא בסמוך למיטה. הוא דימם לעבר חדר האמבטיה בחדר השינה המרכזי, שטף ידיו והשאיר את דמו על הכיור והמגבת.

(ג) בעדותו הראשית העיד הנאשם שלפני ניסיונות ההתאבדות הוא כתב מכתבים. מכתבי האשמה ומכתבי פרידה:

(1) ת/9 הוא צילום מכתב שנמצא בחדר השינה של הנאשם ועליו הכיתוב "גיא/שי". מכתב זה הופנה לילדיו ולנכדיו שם ציין "אני לא יכולתי יותר". עוד הוסיף כי אין להם הורים וסבא וסבתא. הוא הוסיף בו פרטים בעניין ירושה, ביטוחים, מזומנים, הוראות לביטול החיובים כרטיסי האשראי, קוד הרכב והוראות תשלום.

(2) בקלסר המסמכים של הנאשם בחדרו בבית נמצאו שני מכתבים מודפסים ת/26 ו-ת/26. האחד מופנה לבניו ולנכדיו ושם ציין "במכתב זה אני נפרד מכם לתמיד, אני מצטער על צורת הפרידה מכם. לא יכולתי לעמוד בלחץ הנפשי שגרמה לי אמכם" ועוד הוסיף פרטים לגבי הירושה. את המכתב חתם במילים "ולסימה אשתי היקרה - את ניצחת".

מבדיקת מחשבו של הנאשם עולה כי המכתבים לילדיו נכתבו בשעה 00:27 בסמוך להמתת המנוחה [ת/86 ו-ת/87].

(3) המכתב האחר הופנה לאחיה ולאחותה של המנוחה ואמר שיש להם חלק באשמה במות המנוחה וביקש "תתפללו על נשמתה של סימה גרנות."

(4) הנאשם כתב גם מכתב לעו"ד בובליל ולעו"ד חיון-קרקר, שייצגו את המנוחה, בו ציין שיש להם חלק באשמה [ת/101].

(ד) הוא הלך לסניף הדואר בלילה ושלח חלק מהמכתבים (לאחיה ואחותה של המנוחה, ולעורכי דינה). המכתבים התקבלו אצל נמעניהם. נעשה ניסיון לאתר את שעת שליחת המכתבים באמצעות מצלמות סניף בנק הדואר הסמוך למקום מגוריו, שלא הועיל, ואין צורך להתעכב על הדברים כאן.

(ה) כששב הביתה הוא כיסה את המנוחה בשטיח.

(ו) בחקירתו הנגדית ציין שהוא לא זוכר מה בא קודם ניסיון ההתאבדות או שליחת המכתבים [עמ' 336, ש.1].

(ז) הנאשם הוסיף והעיד כי לאחר ניסיונות ההתאבדות הוא התקשר לבנו ואמר לו שכנראה הרג את אמא [עמ' 271, ש.11].

35. שי גרנות, בנם של הנאשם ושל המנוחה (ע/9) מסר הודעה במשטרה [ת/103]. הוא ציין כי בשעה שמונה ומשהו בבוקר שלאחר מות המנוחה, התקשר אליו הנאשם ממספר הנייד שלו ואמר "תגיע הביתה הרגתי את אמא" [ת/103, ש.4]. הוא נסע מיד לבית הוריו, וכשהגיע ראה מבחוץ את גופת האם. במקביל הוא הזעיק את המשטרה.

הוגש לנו גם תמלול השיחה [ת/4ב] של שי גרנות עם המשטרה (לצד הקלטת השיחה [ת/4א]). בשיחה ציין שי כי קיבל שיחת טלפון מאביו "ואני לא יודע כמה זה... נכון, אבל הוא אמר לי בשיחת טלפון שהוא...אמר לי שהוא הרג את אמא" [ת/4ב עמ' 1 ש.8 ואילך]. הוא נותר בקשר עם מוקד המשטרה כל הדרך לבית הוריו, וכשהגיע ציין "לא אני לא מאמין...לא מאמין...אוי אני רואה את הגופה של בדלת בזה...שוכבת" [שם, עמ' 4 ש.1].

שי גרנות התקשר גם לאחיו גיא גרנות (עת/10) שהעיד שאחיו התקשר גם אליו ואמר ש"אבא התקשר אליו ואמר לו שהוא הרג את אמא ואמרתי לו שאני מגיע" [ת/105, עמ' 2, ש.25].

36. מד"א הוזעק למקום. מדו"ח רפואי (מיום 9.12.15) ת/27 עולה שבנה של המנוחה התקשר למשטרה ומסר "כי אביו יצר עמו קשר ואמר לו להגיע מהר, כי רצח את אמו". הצוות קיבל את הקריאה בשעה 8:22 בבוקר, והגיע למקום בשעה 8:32. מידע זה מצוי גם בת/28 "טופס הכרזה על מוות ע"י פאראמדיק מד"א". הפרמדיק העיד בבית המשפט ומסר כי המידע האמור הגיע מהמשטרה [עמ' 91 ש.8]. בדו"ח אירוע מוקד ירקון של מגן דוד אדום (מיום 9.12.15) ת/27 נכתב ש"הבעל במקום פצוע קל, חתך קל מאוד ביד". על רקע זה הוחלט שלא לפנותו לבית חולים.

די בראיות שהוצגו עד כה על מנת לבסס את יסודות עבירת הרצח

37. על רקע בסיס עובדתי זה, יש לבחון את שאלת התקיימות יסודות עבירת הרצח, שהמאשימה מייחסת לנאשם.

38. כבר בפתח הדברים יצוין כי מהלכים אלו בתקופה של התחדשות - התחדשות דיני עבירות ההמתה. לאחרונה ממש נכנס לתוקפו חוק העונשין (תיקון מס' 137), התשע"ט-2019, שפורסם בספר החוקים ביום 10.1.19 (להלן: התיקון). הוראות התיקון נכנסו לתוקפן שישה חודשים מיום פרסומו (סעיף 25(א) לתיקון). התיקון יצר מדרג בין עבירות ההמתה, השונה משמעותית מזה שהיינו רגילים לו עד כה.

ברקע עומדת עבודתה של הוועדה בראשות פרופ' קרמניצר, שמונתה עוד בשנת 2007. כב' השופט, כתוארו אז, מלצר, עמד על עבודתה בע"פ 746/14 היילו-ימר נ' מדינת ישראל (פורסם במאגרים; 2016, בפסקה 60 לפסק הדין):

בחודש אוגוסט 2011, הגישה הוועדה את המלצותיה לניסוח ולהגדרה מחדש של פרק עבירות ההמתה בחוק העונשין, שבמסגרתה מוגדרות עבירות ההמתה (שלא ברשלנות) הבאות: רצח בנסיבות מחמירות (שלצידה עונש חובה של מאסר עולם), רצח (שלצידה עונש מאסר מירבי של מאסר עולם), המתה בנסיבות של אחריות מופחתת (שלצידה עונש מאסר מירבי של 20 שנים), המתה בקלות דעת (שלצידה עונש מאסר מירבי של 12 שנים) והמתה עקב בקשה בשל מצב רפואי קשה (שלצידה עונש מאסר מירבי של 5 שנים) [ההדגשות במקור].

בנסיבות המקרה הנוכחי אין צורך להרחיב את הדיבור ביחס ללבוש הסופי שלבש התיקון בנוסחו החקוק, ולהתעמק בנקודות השוני שבינו לבין הצעת הוועדה המקורית. די אם נאמר כי נוסח החוק החדש מבחין בין "הגורם בכוונה או באדישות למותו של אדם" שדינו מאסר עולם כעונש מירבי (סעיף 300(א) בנוסחו החדש), לבין רצח בנסיבות מחמירות שדין מבצעו "מאסר עולם ועונש זה בלבד" (סעיף 301א לחוק בנוסחו החדש).

39. ומה דינו של מי שביצע את העבירה המיוחסת לו לפני כניסתו לתוקף של החוק? התשובה מצויה בסעיף 25 לתיקון:

25. תחילה, תחולה והוראות מעבר

(א) תחילתו של חוק זה שישה חודשים מיום פרסומו (להלן - יום התחילה), והוא יחול על עבירות שבוצעו מיום התחילה ואילך.

(ב) על עבירה שבוצעה לפני יום התחילה וטרם ניתן פסק דין חלוט בעניינה יחולו הוראות סעיף 5(א) לחוק העיקרי;

לעניין זה, בבואו לקבוע מהו הדין המקל על העושה, יבחן בית המשפט את מלוא ההסדר הקבוע בחוק העיקרי כנוסחו בחוק זה לעומת ההסדר שהיה קבוע בחוק העיקרי לעניין גרימת מוות ערב יום התחילה (להלן - הדין הישן).

...(ג)

בענייננו העבירה המיוחסת לנאשם לא בוצעה לאחר יום התחילה. היא בוצעה לפניו, וטרם ניתן פסק דין חלוט (או פסק דין בכלל) בעניינו. על רקע זה, וכמצוות סעיף 25(ב) לתיקון, עלינו לפנות להוראות סעיף 5(א) לחוק העונשין הקובעות כך:

5. שינוי חיקוק לאחר עשיית העבירה

(א) נעברה עבירה ובטרם ניתן פסק-דין חלוט לגביה, חל שינוי בנוגע להגדרתה או לאחריות לה, או בנוגע לעונש שנקבע לה, יחול על הענין החיקוק המקל עם העושה; "אחריות לה" - לרבות תחולת סייגים לאחריות הפלילית למעשה.

עלינו לבחון אפוא את שאלת אחריותו של הנאשם בהתאם לדין הקודם, ולאחר מכן לראות האם התוצאה של הניתוח יכולה להשתנות בהתאם לדין החדש. ככל שהדין החדש (במכלולו) מקל עם הנאשם ביחס לדין הישן (במכלולו) שומה יהיה עלינו להחיל את ההקלה על הנאשם.

נפנה למלאכה.

בחינת יסודות העבירה בהתאם לדין הקודם

40. שעה שאנו בוחנים את הנתונים שלפנינו ניתן לקבוע באופן חד משמעי, ומעל לכל ספק סביר:

(א) כי הנאשם, נוכח הריב שרב עם המנוחה, הלך לחדר בבית בו מצוי היה הפטיש;

(ב) הוא חזר עם הפטיש והיכה במנוחה. לא הייתה זו מכה נקודתית. הוא היכה בה מכות חוזרות ונשנות. הוא כיוון לראשה. תשע עשרה פעמים היכה בה. הוא היכה בה בעוצמה רבה. יעידו על כך הנזקים החמורים שנגרמו לה. המנוחה ניסתה להתנגד. אגב כך נחבלה במה שאובחן כפצעי הגנה. דבר לא עזר. ממכה למכה תשו כוחותיה.

די היה במכות אלה כדי לגרום למותו של אדם. הן גרמו למותה של המנוחה.

(ג) ולאחר מכן, החליט הנאשם לחדול ממלאכתו, אך זאת באופן זמני בלבד. הוא הלך לחדר אחר בבית - חדר השירותים. משם לקח חומצת מלח, וחזר אל המנוחה. הוא שפך את תוכן הבקבוק על פניה, וכמן כן כיוון אל פיה, ודאג לכך שתבלע את הנוזל. הוא עשה כן שעה שהיא הייתה עדיין בחיים. המראה המבעית של אשתו המדממת, וראשה החבול לא עצר בעדו. האפקט היה קטלני. גם אם לא היו מכות הפטיש באות לעולם, די היה בחומצה כדי לגרום למותה.

(ד) נתיחת הגופה של המנוחה ובדיקתה מעלה כי לא ניתן לבסס ממצא לפיו לאחר כל אלה הוסיף הנאשם וחנק אותה בידיו. אך גם ללא מרכיב זה ניתן להתרשם מהנחישות שלו לגרום למותה. כפי שציין ד"ר קריספין, חניקה זו, בין אם התרחשה ובין אם לאו, לא היא שגרמה למות המנוחה. מהלומות הפטיש ונוזל החומצה הם שגרמו למותה.

41. ככל שהנאשם ניסה לטעון כי האירוע הסתכם בכך שבעקבות פרץ זעם הוא הפיל את המנוחה, וזו נחבלה בראש ודיממה, יש לדחות טענה זו מכל וכול. העובדה כי האירוע כלל שתי זירות בהן דיממה (ראו לעיל בפסקה 29(ו)) שוללת את הדברים. נראה כי המנוחה הוכתה בכוח רב בספה ובסמוך לה. לאחר מכן המשיך האירוע לכיוון המקום בו הייתה שרועה ליד הקיר. על רקע זה נראה שבעקבות המריבה הלך הנאשם והביא פטיש ואז היכה אותה ומשם המשיכו הדברים להתגלגל.

וגם אם נקבל את גרסת הנאשם, הרי שתיאור הדברים הוא חמור עוד יותר. הנאשם דחף את המנוחה וזו נפלה והחלה לדמם בראשה. אך גם מראה זה לא עצר בעדו. הוא הלך לחדרו והביא פטיש. המנוחה כבר קמה, שהרי נתזי הדם אינם מתיישבים עם היותה שרועה על הרצפה. ואז היכה בה בראשה כשהיא מדממת ומתנגדת, ומשם המשיך לבצע בה את מעשיו הקטלניים, כמתואר לעיל.

42. האם התנהלות זו מקיימת את יסודות עבירת הרצח?

סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין לחוק עובר לתיקונו קבע כך:

300. רצח

(א) העושה אחת מאלה יאשם ברצח ודינו - מאסר עולם ועונש זה בלבד:

(1) ...

(2) גורם בכוונה תחילה למותו של אדם...

ועוד יש להציג, כמובן, את הוראות סעיף 301 לחוק הקובע:

301 כוונה תחילה

(א) לענין סעיף 300, יראו ממית אדם כמי שהמית בכוונה תחילה אם החליט להמיתו, והמיתו בדם קר, בלי שקדמה התגרות בתכוף למעשה, בנסיבות שבהן יכול לחשוב ולהבין את תוצאות מעשיו, ולאחר שהכין עצמו להמית אותו או שהכין מכשיר שבו המית אותו.

...

(ג) כדי להוכיח כוונה תחילה אין צורך להראות שהנאשם היה שרוי בהלך נפש מסויים במשך זמן פלוני או תוך תקופה פלונית שלפני ביצוע העבירה או שהמכשיר שבו בוצעה הוכן בזמן פלוני לפני המעשה.

לשם הרשעה בעבירת הרצח על המאשימה לבסס כי הנאשם החליט להמית את המנוחה, היעדר קינטור, והכנה.

43. היסוד העובדתי הוכח, שהרי הנאשם מודה שגרם בהתנהגותו למותה של המנוחה, והראיות בענין זה הן חד משמעיות.

44. האם התקיים היסוד הנפשי?

45. על מנת שיקום היסוד הנפשי, נדרש לבסס קיומה של החלטה להמית. "ההחלטה להמית דורשת, הן הוכחה של חיזוי מראש של אפשרות התרחשותה של התוצאה הקטלנית או צפייתה על-ידי הנאשם, והן הוכחה של רצון הנאשם בהתקיימותה של התוצאה הקטלנית" (ע"פ 3834/10 והבה נ' מדינת ישראל (פורסם במאגרים; 2013 בפסקה 132)). החלטה זו אינה חייבת להיות פרי תכנון ממושך מראש. היא יכולה לקום ולהתגבש גם לקראת המעשה עצמו ממש ואף במהלכו (ע"פ 2507/11 אוסקר נ' מדינת ישראל (פורסם במאגרים; 2013 בפסקה כ"ב לפסק הדין)).

במקרה שלפנינו אין בנמצא גרסה סדורה של הנאשם בבית המשפט באשר למקרה עצמו. הוא הרי זכר שהדף את המנוחה, תוך שנפלה לארץ שעה שרבו, אך לטענתו לא זכר את ההתנהלות לאחר מכן.

על רקע זה תבוא לעזרתנו "חזקת הכוונה" לפיה אדם מתכוון, בדרך כלל, לתוצאות הטבעיות הנובעות ממעשיו. לעניין זה אפנה לדבריו של כב' השופט סולברג בע"פ 8667/10 ניג'ם נ' מדינת ישראל (פורסם במאגרים; 2012 בפסקה 22 לפסק הדין):

בהעדר יכולת להתחקות אחר נבכי נפשו של אדם, ומשהחלטה להמית הריהי מחשבה סובייקטיבית של נאשם, שלא תמיד ניתן להוכיחה בראיות ישירות, נעזרים בתי המשפט ב"חזקת הכוונה", אשר מניחה כי "אדם מתכוון לתוצאות הטבעיות הנובעות ממעשיו" [...]. חזקה זו נובעת מן ההנחה שמי שגרם למותו של אדם על-ידי מעשה אשר על-פי טיבו מיועד לגרום לתוצאה קטלנית, גם התכוון בתוככי-נפשו להביא לתוצאה טבעית זו, שהיא פועל יוצא ממעשהו. באמצעות חזקת הכוונה ניתן להוכיח הן את צפיית האפשרות להשגת התוצאה הקטלנית, [ו]הן את רצון הנאשם כי תוצאה זו תתממש. לעתים די בהצטברותם של מאפיינים אובייקטיביים אחדים, כגון הכלי ששימש לגרימת החבלה ומיקום החבלה בגוף המנוח, כדי להסיק מסקנה באשר לכוונת הנאשם. חזקה זו מבוססת על ניסיון החיים; היא אינה חלוטה, ודי בכך שהנאשם יעורר ספק סביר בראיות המקימות את החזקה, על מנת להפריכה" [ההדגשות במקור]

ועוד נפסק (בע"פ 1159/13 מיכלוב נ' מדינת ישראל (פורסם במאגרים; 2016; בפסקה 22)) כי:

לצד חזקה זו, גיבשה הפסיקה מבחני עזר היכולים ללמד על קיומה של החלטה להמית, על פי מכלול נסיבות האירוע. בין היתר נשקלים מספר הפגיעות בגוף המנוח, מיקומן, הכלי שבו נעשה שימוש, צורת המעשה, ומבחינים נוספים הנסמכים על ראיות נסיבתיות [...]. בנוסף, ניתן למצוא חיזוק למסקנה כי התקיימה החלטה להמית בהתנהגות העושה לאחר המעשה [...]. בסופו של יום, ההכרעה בשאלה אם הייתה או לא הייתה החלטה להמית אינה נוסחה מתמטית אלא תלויה היא במכלול הנסיבות.

בנסיבות המקרה הנוכחי הראיות מבססות כוונה להמית - כוונה ברורה, חד משמעית ונחרצת.

הנאשם ציין כי תחילת האירוע הייתה ספונטנית. רעיותו דרשה ממנו לגלות היכן הכסף הסודי. היא אחזה בו, במבט מאיים, והוא הדף אותה. כתוצאה מכך נפלה ארצה, והוא ראה שזרם דם מראשה. גם אם אניח שכך אכן היה, הדברים לא הסתיימו בכך. כאמור, היה על הנאשם ללכת לחדר אחר, ולהביא פטיש ולהכות בה בחוזקה. המנוחה התנגדה לו. לאחר מכן, היה עליו ללכת לחדר אחר ולהביא את החומצה, ולשפוך לפיה. מדובר בפרק זמן שאינו רגעי. מדובר ברצון נמשך הצובע את האירוע כולו. חזקת הכוונה עוצמתית במיוחד בנסיבות העניין. מספר הפגיעות שפגע במנוחה הוא ניכר - 19 (!). הפגיעות נעשו בכלי רב עוצמה - פטיש. הם כונו למקום רגיש בגופה - ראשה. ההכאה נעשתה בעוצמה רבה, ויעיד ניתוח הפציעות (ראו לעיל בפסקה 32). אשר לצורת המעשה, הנאשם לא הסתפק בפטיש אלא הלך להביא חומצה. אין לפרש התנהלות זו אלא כרצון עז להביא למותה של המנוחה.

גם התנהלות הנאשם לאחר שהפיל, לדבריו, את המנוחה פועלת לחובתו. לנאשם לא היה הסבר לשאלה הכיצד, אם לא רצה במותה של המנוחה, לא הזעיק עזרה מיד לאחר שראה שהיא נפלה וירד לה דם [עמ' 406, ש.12]. הוא גם לא ידע להסביר מדוע נמנע מלהזעיק את השכנים לעזרה.

46. חזקת הכוונה לא נסתרה בשום צורה ואופן על ידי הנאשם. הטענה כי פעל תוך הדיפה, ועל בסיס דחף נקודתי אינה יכולה לעמוד בפני ביקורת. אין היא יכולה להסביר את הליכתו, לאחר שסיים להפליא בה במכות פטיש, לחדר אחר לשם הבאת חומצה. אין כאן דבר נקודתי. יש כאן פעולה נחושה, קטלנית ואלימה, הנמשכת על פני זמן ארוך דיו לשלול כל ספק בדבר כוונותיו. מכלול התנהלותו של הנאשם, על שלביו השונים, שולל באופן קטגורי את טענת ההגנה כי "הנאשם פעל תוך אימפולסיביות רגעית ולא באופן מתוכנן" (עמ' 1 לסיכומים).

לבסוף אציין כי אין אני מקבל את טענת המאשימה לפיה אפשר ללמוד אודות גיבוש יסוד ההחלטה להמית מהתנהלותו האלימה והמאיימת של הנאשם כלפי המנוחה בתקופה הסמוכה שקדמה להמתה. אכן, הנאשם נהג בתוקפנות כלפי המנוחה. לא היה מקום לשפוך עליה משקה, או להשליך עליה מזון. אך אין ללמוד מכך, כמו גם מהחיכוכים שנבעו מהליך פירוק הנישואין, על כוונה להמית.

מכל מקום, די בכל הראיות האחרות שהוצגו לעיל כדי לבסס את יסוד ההחלטה להמית וזאת מעבר לכל ספק סביר.

47. לאחר עיון אני קובע כי התקיים גם יסוד ההכנה, הנדרש לביסוס אחריות הנאשם.

אפתח בהתייחסות לעמדת הנאשם בעניין זה.

הנאשם הכחיש כי הכין פטיש במיוחד לצורך הרצח. "אני לא שמרתי פטיש, אין לי מה לשמור פטיש, כל כלי העבודה נמצאים במקלט, המקלט זה 4 מטר מרובע סך הכל זה רק בשביל מלחמה יכולים להיכנס, כל קיר זה 60 ס"מ רק בשביל לעמוד שם. יש שם ארגז כלים, יש לי את כל הכלים, כל דבר עשיתי לבד בבית, לא הבאתי אנשי מקצוע. יכולתי לעשות נקודות חשמל [ות], אז יש שם פטיש, לא פטיש אחד, אלא כמה פטישים, וזה המקום שזה נמצא, זה יותר קרוב מאשר ללכת לחדר להביא, לא היה לי פטיש בחדר" [עמ' 272, ש.1 ואילך].

דבריו אלה היו חלק מטענתו כי לא תכנן לפגוע במנוחה מראש ולגרום למותה. "אף פעם לא הייתה מחשבה כזו. לעולם לא הייתה מחשבה שזה מה שיקרה. אני לא תכננתי את זה, אם הייתי מתכנן הזירה הייתה נראית אחרת אז לא הייתי לוקח סכינים מהמטבח כדי לחתוך את הידיים, זה לא משהו שעושה בן אדם מנתח מערכות במקצוע שלי שהוא לא חושב מראש איך לתכנן את זה הלאה" [עמ' 276, ש.3 ואילך]. וגם בחקירתו הנגדית לקראת סוף פרשת ההוכחות הוא עמד על דעתו [עמ' 418, ש.23]:

זה לא היה מתוכנן, זה לא תכנן שלי, אני אם הייתי מתכנן לא היית רואה אותי פה. אני הייתי בורח אולי, הייתי עושה דברים אחרים, רציתי למות זה נכון, אבל זה לא הבן אדם שמתכנן דברים בצורה כל כך גרועה עד שלוקח סכינים מהמטבח לחתוך את הורידים עד עכשיו יש לי סימנים שהם לא חותכים, זה לא ככה, למה אני חותך פה, למה אני מכניס ברזלים לתוך החשמל ולא עומד על מים? למה כל הדברים האלה, זה מתוכנן?

קיימות בעניין זה ראיות המצביעות על הכנה מראש של הפטיש, ובהן הודאותיו של הנאשם כשנעצר ובחקירתו (ראו להלן בפסקה 76 ואילך), אלא שלאחר בחינת המכלול נותר אצלי ספק אם אכן הצטייד הנאשם בפטיש מראש ובמיוחד כדי לקטול את המנוחה (ראו שם). אני מוכן לקבל שהנאשם לא תכנן את הפגיעה במנוחה זמן ניכר מראש. לא הייתה

לו "תכנית עבודה" סדורה. אכן, התנהלותו לאחר המקרה מצביעה על כך שככל הנראה האירוע האלים התרחש גם כתוצאה ממריבה בין בני הזוג שלא נצפתה מראש, ושהחלטה לקטול אותה התגבשה גם בעקבות המריבה.

אבל גם אם כן, אין בכך כדי לשלול אחריות פלילית מהדרגה הגבוהה ביותר. ההלכה העקבית והמושרשת בדין הישראלי חזרה וקבעה שכדי שיתקיים יסוד ההכנה אין צורך בתכנון מראש. כך, למשל, שליפת סכין לשם דקירה מהווה פעולת הכנה. "גם בהפניית הסכין לעבר המנוחה היה כדי למלא את יסוד ההכנה; ועל-כל-פנים, נעיצת הסכין בגופה, שוב ושוב, מעידה על הכנה" (ע"פ 2534/93 מליסה נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(2) 597, 610 (1997)). "יסוד ההכנה יכול לבוא אף בצמוד למעשה ההמתה, ואף להיבלע בתוכו" (ע"פ 2760/14 אוחיון נ' מדינת ישראל (פורסם במאגרים; 2015 בפסקה 69 לפסק הדין)).

על רקע זה, וכדי שיקום יסוד ההכנה אין צורך בהכנה של הפטיש ושל החומצה מבעוד מועד. די בהחלטה להצטייד בו כדי לקטול. יסוד זה מתקיים במובהק בענייננו. הנאשם הרי ציין בעצמו כי הדף את המנוחה. הוא עצמו ציין כי הפטיש היה מצוי בחדר אחר. בחקירתו הנגדית הודה שמשמעות הדברים שהיה עליו ללכת לחדר להביאו [עמ' 335, ש.2], וכדבריו "הוא לא בא לבד" [שם, ש.3]. אכן כך. הוא הגיע לזירה לאחר שהנאשם הצטייד בו. ומדוע הצטייד בו? כדי להכות את המנוחה. זוהי הכנה מובהקת. ולאחר מכן היה צריך להביא את החומצה, שגם היא לא "באה לבד". שוב לפנינו הכנה הממלאת אחר דרישת הדין.

יסוד ההכנה מתקיים אפוא. גם אם לא הוכנו כלי הקטילה מראש ובמיוחד אין בכך כדי לשלול אותו. טענות ההגנה בעניין זה אינן משקפות את הדין. לאור העלתן נזכיר את הוראות סעיף 301(ג) לחוק לפיהן "כדי להוכיח כוונה תחילה אין צורך להראות... שהמכשיר שבו בוצעה [העבירה] הוכן בזמן פלוני שלפני המעשה".

48. בכל אלה יש כדי לקיים את היסוד הנפשי הנדרש לשם אחריות ברצח בהתאם להוראות סעיף 300(א)(2) לחוק.

בחינת היעדר קינטור בהתאם להוראות הדין הקודם

49. הנאשם טוען כי עומדת לו הגנת הקינטור, ולכן אין לומר כי ניתן להרשיעו בגין רצח.

(א) בכל הנוגע במבחן הסובייקטיבי, טוענת ההגנה ביחס לנאשם שהוא בעל תכונה של קמצנות כרונית, כהגדרתה. לכן, יש להבין את תגובתו על רקע האיום על היקר לו מכל - רכושו, עמו חש הזדהות מוחלטת. לשיטת ההגנה מחויבותו הקיצונית לכספיו באה לידי ביטוי גם בפרשת ההגנה, עת החליף ייצוג בגלל שלא היה מוכן לממן חוות דעת פרטית שנועדה להגנתו שלו, למרות שעמדו לרשותו משאבים רבים. מכאן ש"פגיעה בהונו וברכושו נתפסת על ידו כפגיעה במהותו הוא, ופעמים רבות ניתן לראות שביכר את קמצנותו אף על פני טובתו ובריאותו האישית. הדבר היחיד ששזור כחוט השני מבעד לעובדות, הינו שוב קמצנותו החולנית של הנאשם, אשר חש כי עולמו חרב עליו עת קיים איום על רכושו" (עמ' 52 לסיכומי ההגנה). "הלחץ הכספי מצד הנאשם מטיל פגם מהותי ביכולתו לבחון את מידת הסבירות של עניינים שונים כמו גם לכלכל את צעדיו, כאשר בצדם מוטלת הוצאה כספית כלשהי" (שם, בעמ' 2).

ההגנה טוענת שעל רקע זה יש להבין את ההתפרצות שעבר הנאשם, שעה שהמנוחה תקפה אותו מילולית ופיזית והאשימה אותו בכך שהוא מסתיר "כסף סודי". הייתה זו התפרצות מצד הנאשם שסבל, מזווית הראיה שלו, מחיים שלמים לצד רעיה הסובלת מקשיים נפשיים ושאינה מתפקדת. וזאת לאחר שבועות שבהם רכושו הועמד בסכנה נוכח

הליך גירושין והתובענה שהגישה המנוחה.

(ב) על רקע זה טוענת ההגנה כי אין מקום, למעשה, ליישם על הנאשם את אמת המידה האובייקטיבית של האדם הסביר. "אין מקום למבחן האדם הסביר בבואנו לשאול מה קרה באותם רגעים נוראים אשר בהם הגיעו אל קיצם חייה של המנוחה. שימוש במבחן זה יחטא למסע אל עבר האמת והצדק, שהוא הוא מטרתו של ההליך הפלילי ביסודו" (עמ' 51 לסיכומים).

בבסיס עמדת ההגנה עומדת הטענה שכך יש לעשות שכן עוצמת המחויבות של הנאשם לרכושו היא כה רבה ועזה, עד שהיא יוצרת עיוות מחשבתי שאינו ניתן לכליאה בדפוסים אובייקטיביים. היא שוללת את מרחב הבחירה של הנאשם. היא לא מאפשרת לו לנהוג בסבירות ברגע בו ממונו מאוים.

50. כיצד יש להעריך טיעון זה של ההגנה? אפתח בהצגת הדין.

כידוע, "המבחן הסובייקטיבי [של הגנת הקנטור] קובע כי כוונתו של הממית אינה כוונה 'תחילה' אם ההתנהגות המתגרה השפיעה בפועל על הנאשם, עד כדי לגרום לאיבוד שליטתו העצמית, כך שביצע את המעשה הקטלני בלי לחשוב על תוצאות מעשהו" (דנ"פ 1042/04 ביטון נ' מדינת ישראל, פ"ד סא(3) 646 (2006); בפסקה 22 לפסק דינו של הנשיא (בדימ') ברק)(להלן: עניין ביטון)). ובהמשך "המבחן הסובייקטיבי אינו דורש מצב נפשי השולל את הכוונה עצמה. המבחן הסובייקטיבי מניח קיומן של מודעות לגרימת המוות ומטרה לגרום למוות, אך דורש כי מצב נפשי זה התגבש באופן ספונטני, וללא שיקול ויישוב דעת" (שם, בפסקה 24).

יחד עם זאת, לצד המבחן הסובייקטיבי עומד לו "המבחן האובייקטיבי". "אם ההמתה נגרמה כתגובה ספונטנית-רגעית להתגרות ומתוך סערת רוח, אובדן עשתונות ואובדן שליטה עצמית, אך היא אינה מקיימת את המבחן האובייקטיבי, יש לקבוע כי אין 'התגרות', כלומר שההמתה נגרמה 'בלי שקדמה התגרות בתכוף למעשה'. " (שם, בפסקה 30). וכדברי הנשיא (בדימ') ברק (שם, בפסקה 31):

המבחן האובייקטיבי מעמיד את ה"אדם מן היישוב", "האדם הסביר", "האדם הרגיל", "האדם הממוצע" בנעליו של הממית; הוא שואל את השאלה ההיפוטטית, כיצד עלול היה אדם זה להגיב בנסיבות העניין. אם התשובה הינה, כי גם "האדם מן היישוב" או "אדם סביר", הפועל מתוך כוונה והכנה עלול היה שלא להתגבר על סערת רוחו, ושלא לשלוט בעצמו, ועל כן לפעול כפי שפעל הנאשם הספציפי שביצע את הפעולה הקטלנית, כי אז גם לפי המבחן האובייקטיבי מתקיימת "התגרות" (או נשלל היסוד של "היעדר התגרות") ולא מתגבשת "כוונה תחילה".

ועוד נקבע (שם, בפסקה 33) כי:

השאלה אותה הציג לעצמו בית המשפט לא היתה אם האדם הסביר, הרגיל, מהיישוב או הממוצע, היה נוטל את חייו של המנוח אילו היה במצבו של הממית. השאלה אותה הציג לעצמו בית המשפט היתה, אם אדם זה עלול היה, אילו הועמד במצבו של הממית, לנהוג כמוהו.

המבחן האובייקטיבי כולל מרכיב נורמטיבי בולט. "המבחן האובייקטיבי משקף מדיניות משפטית, הנקבעת על ידי בית המשפט. הוא מבוסס על תפיסה ערכית באשר לראוי ולרצוי בחברה הישראלית בהתפתחותה. תפיסה זו אינה קפואה בזמן [...]. היא לא נקבעת על פי משאלי דעת קהל. היא לא משקפת ממוצעים סטטיסטיים. היא מתחשבת במציאות הקיימת אך אינה מבקשת לשקפה. היא מעמידה תפיסה ערכית באשר לראוי ולרצוי בהתנהגות הבינאישית. היא מבטאת

איזון ראוי בין הערכים והעקרונות המתנגשים" (שם, בפסקה 35).

51. על רקע הצגת דברים תמציתית זו אפנה לבחון את טענות ההגנה.

למעשה, ההגנה יוצרת מעין "מקבילית כוחות" בין המבחן הסובייקטיבי לבין המבחן האובייקטיבי. לשיטתה, מאפייניו של הנאשם, וקמצנותו היתרה, לדבריה, הופכים אותו ואת רגישותו לאיומים על רכושו לכה עזים - סובייקטיבית, עד שתש כוחו של המבחן האובייקטיבי.

טיעון זה אין לקבל, מהבחינה הנורמטיבית. ראשית, יש בו כדי לאיין את תפקידו של המבחן האובייקטיבי כמבחן מסנן. לא ניתן לקדם תפיסה ערכית באשר לראוי ולרצוי ובאותה הנשימה לקבוע כי זו תתנדף נוכח מאפיינים אישיותיים חריגים סובייקטיביים. משמעות גישה שכזו היא סובייקטיביזציה קיצונית של המבחן האובייקטיבי. שנית, "בשורה ארוכה של פסקי דין נקבע כי תכונותיו של הממית, אופיו, מזגו, מינו, רקעו הסוציו-אקונומי, דתו, עדתו, מצבו הנפשי והרוחני ושאר תכונותיו אינן נלקחות בחשבון" במסגרת המבחן האובייקטיבי (עניין ביטון, בפסקה 32). "על רקע זה נפסק כי 'המבחן האובייקטיבי אינו נושא בתוכו תת-קבוצות' [...]. נפסק כי אילו נתקבלה הטענה של התחשבות בתת-קבוצות כי אז 'הפכנו את המשפט הפלילי במקומותינו לבוקה ולמבולקה'. " (שם). עוד נקבע שם כי ככל שיש מקום לסובייקטיביזציה של המבחן האובייקטיבי הרי שעל המחוקק לעשותה (שם, בפסקה 68).

מכל מקום, ושעה שאנו בוחנים את הדברים בנסיבות המקרה שלפנינו, אין לקבל את הטענה כי מתמלאים יסודות הגנת הקינטור.

נראה לי כי ההגנה הפריזה בתיאור הקמצנות אותו ייחסה לנאשם. כפי שראינו, במהלך הגנתו, שעה שהיה מיוצג על ידי עו"ד קפלנסקי, נעשה ניסיון להדוף את מאפייניו כקמצן כרוני, ואף הוצגו ראיות בעניין זה (ראו לעיל בפסקה 13(א)). זאת ועוד. נראה שהנאשם עצמו שלל את תחולת הגנת הקינטור בעניינו. וכך אמר [עמ' 324, ש. 20 ואילך]:

"...אם אתה רוצה להגיע למשהו שעורך הדין רצה שאני אגיד קינטור, 80 אחוז, אולי פחות 60 אחוז, מהזוגות הנשואים יש להם קינטור, אבל אך אחד לא הרג את אשת בשביל זה. זו לא הסיבה.

ש. תסביר מה אתה רוצה להגיד?

ת. אתה אומר שהיה ענייני כסף. אתה אומר איך טיפלתי בזה. אנשים חיים בקינטור, כסף זה כמו שהיא אומרת לי למה לא הורדתי את הזבל או למה לא עשיתי כלים, זה קינטור, זה הכל.

ש. למרות שהיו ביניכם מריבות, זו לא הסיבה למוות שלה?

ת. לא היו מריבות שלא תעשה מזה, זה לא היה מריבות.

בהמשך ציין הנאשם שסיבת המוות של המנוחה לא קשורה לכסף [עמ' 325, ש. 14]. הוא חזר על עמדתו שהוא איבד שליטה ולא זוכר מה עשה.

אך ללא קשר למבחן הסובייקטיבי, אין לי ספק שבנסיבות העניין לא מתקיים המבחן האובייקטיבי, בין באופן מלא ואף באופן מרוכך. קשה לקבל שהמריבה אותה ציין הנאשם עולה בכלל כדי "התגרות". איזו התגרות ניתן למצוא בכך

שרעייה שואלת את בן זוגה "היכן הכסף הסודי"? ונניח אפילו שלשאלה זו לוו צעקות, מבטים זועמים, ואחיזה בחולצה, הלזה יקרא "התגרות"? הקושי לקבל זאת מראה כי המבחן האובייקטיבי דורש בענייננו את שלו ובמובהק.

אין כל אפשרות להשלים עם מצב בו כשנשים את האדם הסביר, המצוי בהליך גירושין, ואפילו בהליך גירושין סוער ועכור, הוא יפתח במסע של הכאה רצחנית בפטיש, ולאחר מכן השלמת המלאכה באמצעות חומצה. קל וחומר שעה שהליך ההיפרדות בין המנוח לרעייתו לא היה סוער ועכור באופן יוצא דופן, ופעולת ההמתה נעשתה לאחר ישיבה מוצלחת יחסית בין הצדדים שהראתה כי ניתן יהיה להגיע להסכמות (ראו לעיל בפסקה 23).

52. נוכח כל אלה יש לדחות את הגנת הקינטור שהעלה הנאשם.

אציין כי ניתוח זה נעשה בהתאם לדיני הקינטור כפי שחלו בהתאם לדין החל עובר לרפורמה בעבירות ההמתה. כפי שאראה בהמשך התוצאה לא תשתנה גם לא בהתאם לדין החדש, וזאת למרות שלפי דין זה ככל הנראה הוכנסו מרכיבים סובייקטיביים ליסוד האובייקטיבי של ההגנה (ראו להלן: בפסקאות 67-69).

טענות נוספות של הנאשם לעניין מצבו הנפשי

53. כאמור, הנאשם טען לקיומן של בעיות זיכרון. לטענתו, אין הוא זוכר דבר, לאחר שהמנוחה התעמתה עימו על "הכסף הסודי", תפסה אותו, ואילו הוא הדף אותה.

לא אוכל לקבל טענתו זו לחוסר זיכרון, אף אם לא אתייחס לאמירותיו בפני חוקריו במשטרה. ודאי שמסקנה זו מתחזקת לאור חקירתו, שם ידע גם ידע לתאר את שאירע ובפרטי פרטים.

נקודת המוצא להערכת טיעון מסוג זה היא חשדנית. במקרים רבים טוענים נאשמים כי אין הם זוכרים דבר ממעשיהם. מדובר בגרסה נוחה, הבאה לאפשר למי שמעלה אותה להתחמק מהתמודדות עם מעשיו למרות מודעות להם. קשה לקבל טענה כי אדם זוכר לתאר היטב את שהתרחש בתחילת האירוע, ולאחריו, אך אינו זוכר דבר מהאירוע עצמו. כי שציין כב' השופט עמית (בע"פ 6030/15 טוולדה נ' מדינת ישראל (פורסם במאגרים; 2018) בפסקה לפסק הדין):

הפסיקה טרם הכירה במצב של 'מיקרו-פסיכזה' או של אפיזודה פסיכוטית של מספר דקות, וטענה מעין זו צריכה להיבחן במשנה זהירות [...]. גישת הפסיקה חשדנית גם כלפי טענות של נאשמים ל"בלק אוט" בעת המעשה.

54. על רקע זה מן הראוי היה שטענה זו של הנאשם תגובה בראיות בעלות משקל, אך כאלה לא הוצגו לנו. להפך. נקודת המוצא החשדנית רק מתחזקת נוכח הראיות שבתיק.

כך, במהלך עדותו בפנינו טען לפתע הנאשם כי הוא הלך והביא בקבוק מים לאחר שהמנוחה נפלה, ואם זו הייתה חומצה הוא מצטער על כך [עמ' 408, ש.27]. זוהי אמירה בלתי אמינה בעליל, בהתחשב באופן בו שפך את הנוזל ועשה בו שימוש הלכה למעשה. אלא שגרסה זו מראה גם, שטענתו לפיה אין הוא זוכר ממש אינה נאמנה למציאות.

הנאשם ניסה לשוות לעצמו חוסר זיכרון גם במעמד חקירתו הנגדית [עמ' 418, ש.21]. כאן ניסה להציג חוסר זיכרון כללי, כדי לתמוך באפשרות כי הוא סובל מחוסר זיכרון נקודתי ביחס לאירוע הרצח. אך כפי שעלה היטב בחקירה הנגדית, הייתה זו הגזמה ניכרת מצידו [עמ' 418, ש.23 ואילך], דבר שפגם במהימנותו. כך, הוא זכר היטב את שמות החוקרים השונים שחקרו אותו, גם לאחר שחלפו שנים ממועד החקירה. בחקירה החוזרת ציין הסנגור כי אין ללמוד מכך

דבר, שכן הנאשם התכוון לקראת עדותו בבית המשפט [עמ' 420, ש.9], ואף הגיש את הרשימה שהכין [נ/14] לקראת עדותו. אלא שהנאשם זכר גם את סדר הישיבה של החוקרים ברכב שעה שלקחו אותו מזירת הרצח [עמ' 410 ש.2], וכן את משך הנסיעה ואת פרטיה. כל אלה מחייבים זיכרון - זיכרון משובח, שבזמן חקירתו הרשים מאוד את כל הנוכחים באולם בית המשפט, וגם אותנו - חברי ההרכב.

55. על כך יש להוסיף את חוות הדעת הפסיכיאטריות בעניינו של הנאשם שנאספו עת נעצר. חוות דעת אלה לא רק שאינן תומכות בבעיה של חוסר זיכרון אלא מסירות כל טענה לבעיה קוגניטיבית יוצאת דופן:

(א) הנאשם הובא לבדיקה אצל ד"ר שטיינדל (עת/24) שהיא פסיכיאטרית העובדת במרכז בריאות הנפש אברבנאל (שעדיין לא נחשבה מומחית עת בדקה את הנאשם). ד"ר שטיינדל בדקה את הנאשם לאחר שנחקר במשך יום שלם למחרת הרצח. הבדיקה נערכה לפי בקשת חובש עקב מחשבות אובדניות של הנאשם לאחר שנעצר [עמ' 234, ש.30].

אין תיעוד כי במהלך בדיקה זו אמר לה הנאשם כי אינו זוכר דבר מהאירוע. הוא אמר לה שהוא הבין שהרג את אשתו [עמ' 236, ש.17], וסיפר לה שהמנוחה הייתה חולה וסבלה ממאניה דיפרסיה [עמ' 236 ש.28].

ד"ר שטיינדל לא התרשמה מבעיות נפשיות. "לא התרשמתי בבדיקה שהוא היה רדום או לא יכול לדבר או שלא במצב הכרה מלאה, לא התרשמתי מזה, זה גם רשום. רשמתי צלול שהוא יוצר קשר עין, הכל רשום בבדיקה" [עמ' 237, ש.10]. היא הוסיפה ש"הוא לא היה במצב פסיכוטי ולא במצב אפקטיבי מז'ורי כלומר הוא לא היה במאניה ולא בדיכאון ולא היו סימנים פסיכוטיים, הוא היה במציאות לגמרי בזמן הבדיקה" [עמ' 238, ש.16].

סיכום הבדיקה שערכה ד"ר שטיינדל הוגש כראיה [ת/56]. הנאשם תיאר בפניה מחשבות אובדניות והרחיב:

מדווח על מחשבות אובדניות ולדבריו גם כעת רוצה למות. טוען שלאחר שהבין "שהרג" את אישתו ניסה להתאבד בבית וניסה לחתוך ור[י]דים אך לא הצליח, לדבריו מאוד מצטער שלא הצליח. אומר שמבין ש"הולך לשבת לכלא" כמה שנים ולכן כן רוצה למות. שולל מחשבות שווא מכל סוג. לגבי הסיבה [ל]מעצרו מוסר שאישתו הייתה חולת נפש שנים רבות ולאחרונה הייתה במצב מני, הגישה נגדו הרבה תלונות במשטרה וכן התחילה תהליך גירושין ורצתה לחלק את כל הרכוש שלהם.

(ב) ת/116 תעודת חדר מיון ביה"ח אברבנאל מיום 22.5.16;

הנאשם הובא לבית החולים לצורך הסתכלות במסגרת הליך המעצר. חוות הדעת ציינה כי הנאשם מתמצא בכל המובנים, ועמדה על כך שהריכוז והזיכרון שלו תקינים, והבדיקה הקוגניטיבית תקינה. יחד עם זאת, אז נרשם כי הנאשם טוען שהוא לא זוכר את מעשה הרצח.

(ג) ת/2 חוות דעת פסיכיאטרית מיום 9.6.16;

גם חוות דעת זו נערכה על פי החלטת בית המשפט במסגרת הליך המעצר. נקבע כי לנאשם שיפוט ובוחן מציאות תקינים. כי יש לו התמצאות תקינה בכל המובנים, זיכרון שמור לכל הטווחים (מידי, בינוני, ארוך), קשב וריכוז תקינים, ללא עדות לליקוי קוגניטיבי. ציון מבחן סינון מיני-מנטל 30 מתוך 30. גם אז טען כי אינו זוכר את פרטי המקרה.

הנה כי כן, כבר בסמוך לרצח ובתקופה שלאחר מכן, עת היה עצור, קיים פער בין טענות הנאשם כי אינו זוכר דבר לבין

הממצאים הרפואיים מצד המומחים בפסיכיאטריה שלא מצאו כל דופי בזיכרון הנאשם, היכול לתמוך בטענתו.

יש להדגיש כי ההגנה לא הגישה כל חוות דעת פסיכיאטרית מטעמה בעניין זה.

56. על כך יש להוסיף את התנהלות הנאשם מיד לאחר הרצח. הוא כתב במכתב הפרידה מילדיו ומנכדיו שלא יכול היה לשאת עוד את הדברים. הוא ערך חשבון נפש. מצער לראות שאפילו ברגעים קשים אלה, מצא הנאשם להטיל את האשמה על הסובבים - על בני משפחת המנוחה ועל עורכי דינה, אך חיצונית הביקורת לא הופנו כלפי עצמו. מכל מקום, אגב ביקורת זו שהעלה על הכתב, ואגב ההתייחסות למותה של המנוחה שעה שפנה לבני משפחתו, אין כל התייחסות לאובדן זיכרון כזה או אחר. נשקפת מהמכתבים השלמה ברורה ועצובה כי הוא זה שגרם למותה, כיוון שלא יכול היה לעמוד בלחץ הנפשי (ראו לעיל בפסקה 34(ג)). הבנה כי גרם למותה של המנוחה יש. חלל תודעתי באשר למה שאירע אין.

57. ההגנה הגישה לעיונו את חוות הדעת [נ/15] של פרופ' אלי ורטמן, מומחה לנירולוגיה, כדי לבחון האם קיימת אצל הנאשם ירידה קוגניטיבית (כולל דמנציה) מעבר לנורמה בגילו. בנוסף, התבקש פרופ' ורטמן לבדוק האם קיימת אינדיקציה לפגיעה מוחית, שהייתה קיימת ביום הרצח, ושעלולה הייתה להיות בעלת משמעות בגרימתו.

על בסיס חוות הדעת טענה ההגנה כי "מצבו הרפואי והקוגניטיבי של הנאשם שונה באופן מהותי מבני גילו כך שלא היה ביכולתו הנפשית והקוגניטיבית לעצור את פרץ הזעם והמצוקה שהיה בו. מצב זה כפי שתואר בחוות הדעת כפי שביקש הנאשם לתאר גרמו להפחתה חריגה במחסומי ההתנגדות הקיימים אצל כל אדם" (עמ' 45 לסיכומים).

לאחר עיון אינני סבור שיש בסיס לטענות ההגנה.

58. בחוות דעתו סקר פרופ' ורטמן את הנתונים הרפואיים בעניינו של הנאשם, שלא אציג את כולם, על מנת לשמור על פרטיותו.

(א) מחוות הדעת עולה שהנאשם עבר אירועים מוחיים, שגרמו לאשפוזו בשנת 2012. בעקבותיהם החלו התקפי כעס, אירועי אימפולסיביות ותוקפנות שלא היו קודם [נ/15, בעמ' 5].

(ב) פרופ' ורטמן סקר את הבדיקות הפסיכיאטריות, שנערכו לנאשם לאחר מות המנוחה. בחדר המיון הפסיכיאטרי, שם נבדק הנאשם ביום 10.12.15 עולה כי הנאשם היה רגוע, ללא עדות למצב פסיכוטי או אפקטיבי. הוא לא נראה הלוצינטורי. מההערכה הפסיכיאטרית המשפטית, שנעשתה בבית החולים אברבנאל (22.5.16), עולה שהנאשם הוא בהכרה מלאה ומתמצא בכל המובנים. יש לו ריכוז וזיכרון תקינים. בדיקה קוגניטיבית תקינה. במהלך אשפוזו (בין 22.5.16 - 5.6.16) לא נמצאו הפרעות במהלך החשיבה, לא נמצאה עדות להפרעות בתפיסה, אין התרשמות ממחלת נפש; נראה צלול. נרשמה התרשמות מהנאשם כבעל קוגניציה תקינה. זיכרון לטווח קצר וארוך תקינים. חוות הדעת הפסיכיאטרית מיום 6.12.16 מציינת כי הנאשם אינו לוקה במחלת נפש, ואין לו הפרעה קוגניטיבית בולטת. ואשר למצבו הנפשי בעת ביצוע העבירה המיוחסת, היה מסוגל להבחין בין טוב לרע ובין מותר לאסור והיה ביכולתו להבין את השלכות מעשיו [הפירוט מופיע בנ/15, בעמ' 8].

(ג) לעומת זאת באבחון הפסיכו-דיאגנוסטי עלו קשיים בזיכרון, ובתגובה לגירויים עמומים, ישנו קושי בוויסות רגשי. במצב עומס רגשי הוא עלול להגיב באופן לא אדפטיבי ואימפולסיבי [נ/15, בעמ' 9]. בעל זיכרון מילולי נמוך.

(ד) פרופ' ורטמן התייחס לעבודת ד"ר בראב שערך אבחון נזירו פסיכולוגי (ביום 25.3.18), אך עקב אי הבאתו לעדות, לא אתייחס לעדותו [ראו דברי ההגנה כי ד"ר בראב לא יובא לעדות בדיון בעמ' 441 ש.8].

(ה) פרופ' ורטמן ציין כי הנאשם סובל מפגיעה קוגניטיבית וסקולרית בעלת סיכון גבוה להתפתח לדמנציה בשנים הקרובות. קיימות מספר אינדיקציות לפגיעה מוחית שהייתה קיימת גם ביום האירוע בתאריך 8.12.15. מצב של דיס-אינהיביציה ביחס להקשר, מראה קושי לבצע impulse control, כאשר עולה דחף, כמו במקרה הזה. הדבר בא לידי ביטוי באופן בו באו לידי ביטוי פעולות ההרג, ובהן מכות פטיש, חומצת מלח וחנק. ההקשר "מחזק את הרושם שמדובר בהפרעת בקרת התנהגות אימפולסיבית על רקע פגיעה מוחית בנוכחות דחף בעל עוצמה רבה" [נ/15, בעמ' 13]. תסמונות הרקע הקליניות מהן סובל הנאשם קשורות בדרגת מתאם גבוהה לביטויי אלימות. לכן הפגיעה המוחית היא עלולה להיות בעלת משמעות לגרימת אירוע מותה של המנוחה.

(ו) פרופ' ורטמן סיכם חוות דעתו באומרו כי "אין ספק כי למרות האופי האימפולסיבי של האירוע - נחון היה [הנאשם] ביכולת ניתוח המצב, ואין במה שנכתב לעיל כדי לפוטרו מאחריות אלא להוריד דרגתה. קיימת אפשרות בדרגת סבירות גבוהה כי הפעולה עצמה התבצעה בתנאים של דחף אימפולסיבי ולא כפעולה בעלת כוונה מתוכננת" [נ/15 בעמ' 14].

59. כך חוות הדעת. אלא שבמהלך עדותו בפנינו לא הסכים פרופ' ורטמן לומר שמצבו הרפואי היה גורם משמעותי באירוע המוות של המנוחה. "אני לא אומר את זה בצורה הזו, בשום פנים ואופן, אני אומר שקיימת אפשרות שלפחות חלק מסוים מהאירוע הקשה שדנים בו היה כתוצאה מאותו מנגנון שמשחרר את ההתנהגויות שצינתי כרגע וזאת לאור הרקע הרפואי וההדמיות" [עמ' 425, ש.6].

על רקע זה מתבקשת השאלה מהי אותה אפשרות, שלפחות חלק, נבע ממצבו הנפשי? מהי מידתה ומהו שיעורה? לפנינו אמירות עמומות הטעונות ליבון. כאן ציין פרופ' ורטמן שאין לו מומחיות בפסיכיאטריה [עמ' 425, ש.16], ושכדי לחוות דעה לגבי השאלה האם התנהגות הנאשם הייתה בלתי נשלטת צריך לדון בדבר עם פסיכיאטר [עמ' 427, ש.23]. על כך יש להוסיף שפרופ' ורטמן פגש בנאשם פעמיים, בכל פעם למשך שלושת רבעי שעה, ולא נכנס עמו כלל לדיון אודות פרטי האירוע.

הוא גם לא הונחה לעסוק בסוגיית האחריות הפלילית המופחתת [עמ' 428, ש.19]. עוד הוסיף פרופ' ורטמן ואישר במהלך חקירתו הנגדית כי בעיות הזיכרון של הנאשם אינן בולטות [עמ' 435, ש.11]. יחד עם זאת בהמשך העיר כי הדברים באים לידי ביטוי בתפקוד היום יומי, אך עדיין קיימת עדות לפגיעת זיכרון מבחינה קלינית [עמ' 439, ש.4].

פרופ' ורטמן העיד בהגינותו כי "אני לא רואה כאן מצב שאין פה אחריות למעשה, אני חושב לחלק המעשה, החלק הראשון הוא גם להגיד אחוז שהוא תהליך וולנטרי ומה אחוז שהוא תהליך תגובתי בלתי נשלט, שם זה הליבה של העניין, וכדי להגיד את הדבר הזה אני יכול לראות צורך לדון גם עם פסיכיאטר משפטי בעניין הזה.... כך שאני בהחלט אולי צריך השלמה, אני גם מתחבט בדבר הזה" [עמ' 427, ש.20 ואילך]. השלמה שכזו לא נתבקשה וגם לא נערכה. על בסיס החומר הקיים בחוות הדעת לא ניתן אפוא לבסס כל טענה לאובדן שליטה כזו או אחרת.

ואשר לבעיות הזיכרון של הנאשם ציין פרופ' ורטמן לאחר שעיין (לאחר עריכת חוות דעתו) בפרוטוקול הדיון שבו העיד הנאשם כי [עמ' 434, ש.5 ואילך]:

...אני חושב שיש שם גם קצת תוספות של הנאשם במובן שהנאשם יותר מדי לא זוכר. אני לא יודע להוסיף על זה הרבה, הרגשה שקראתי ששום דבר הוא לא זוכר, זה קצת לא הסתדר לי.

ש. כלומר, אתה אומר לנו שזה נשמע לך מלאכותי שהוא אומר שהוא לא זוכר?

ת. אני מתכוון שהייתה לי חשיבה שאולי הוא קצת מגזים בעצמו. הייתה לי מטרה אחת ולכן לא ישבתי איתו לעומק.

הנה כי כן לא ניתן יהיה לבסס ממצא על בסיס חוות הדעת של פרופ' ורטמן ביחס לאחריות פלילית מופחתת, שכן טענה שכזו הצריכה השלמת בדיקה שלא נערכה. ולא ניתן לקבוע על בסיסה כי אכן הנאשם סובל מבעיית זיכרון המונעת ממנו לזכור את האירועים שהובילו למותה של המנוחה. פרופ' ורטמן גם הדגיש כי הוא לא נכנס לדיון בפרטי האירוע.

אין אפוא בחוות דעת זו כדי להצדיק סטייה מהמסקנה שהתקיימו בנאשם יסודות עבירת הרצח כאמור בהוראות סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין. ודאי שאין בה לבסס את טענת ההגנה לחוסר יכולת לעצור פרץ זעם או מצוקה.

60. בנוסף העידה בפנינו גב' גל סלע, נירופסיכולוגית מומחית, הבוחנת הפרעות זיכרון בילדים ובמבוגרים, השלכות גידולים מוחיים ושכך. חוות דעתה הוגשה [נ/16].

ביחס לנאשם ציינה גב' סלע כי נוכח המתח הרב בו היה מצוי בשילוב עם הפרעת זיכרון ממנה הוא סובל, הוא אכן לא זוכר את הסיטואציה המדוברת של הרצח [עמ' 443, ש.14]. היא ציינה כי הנאשם עבר אבחון 2MMPI הכולל 560 שאלות, ומאוד קשה לצלוח את המבחן באמצעות שקרים. אם היה מנסה לשקר זה היה מופיע באבחון בעוד מקומות וזה לא קרה [עמ' 444, ש.11].

יחד עם זאת, כפי שעלה מחקירתה הנגדית, המבחן שעבר הנאשם היה כללי ולא כלל שאלות שקשורות לרצח [עמ' 444, ש.17]. גב' סלע הודתה כי המבחן לא יכול לבסס שהנאשם לא ישקר באופן כללי [עמ' 445, ש.3]. יחד עם זאת, היא ציינה כי המבחן מבסס את חוסר היכולת של הנאשם להתחזות לאורך זמן [עמ' 445, ש.24], ובנסיבות שלפנינו מדובר בהתחזות לאורך זמן כמי שלא זוכר את שאירע בליל הרצח. ומכאן שיש לייחס אמינות לטענתו כי אין הוא זוכר את השתלשלות הדברים שהובילה לרצח.

לא אוכל לקבל את המסקנה אליה הגיעה הגב' סלע. המבחן שערכה הינו כללי. גם אם אדם אמין בדרך כלל עדיין אין בכך כדי לשלול שישקר במקרה שימצא לנכון לעשות זאת. ואשר לחוסר היכולת, לכאורה, לשאת שקר מסוג זה, אכן הנאשם לא הצליח במסעו, כפי שיוכיחו הסדקים בגרסתו בפנינו (ראו לעיל בפסקה 54). גב' סלע בחנה את הדברים על בסיס המבדקים שערכה, אך לא על בסיס הערכת חומר הראיות שבתיק [עמ' 448, ש.18 ואילך]. לשיטתה דווקא קריאת החומרים הייתה "מזהמת" את צלילות מסקנות הבחינה [עמ' 448, ש.28].

ניתנת האמת להיאמר כי מטרת הבאת חוות דעתה של גב' סלע אינה ברורה די צורכה. אין היא מאפשרת לקבוע ממצא פסיכיאטרי. צליחת המבחן שנערך לנאשם אינה שוללת את האפשרות שהנאשם לא ימסור אמת כשירצה בכך, והיא לא שכנעה אותי שהנאשם אמר אמת שעה שטען לחוסר מוחלט של הזיכרון אודות האירוע. אומר בציניות שההגנה לא הוכיחה, באמצעות הגשת חוות הדעת, קיומו של דחף "פתולוגי" מצד הנאשם לומר אמת. לו כזאת היה מוכח, ייתכן שהייתי משנה דעתי.

61. די בכל אלה כדי לדחות את טענות הנאשם כי לא זכר דבר מהאירוע, או כי הוא סובל מבעיות נפשיות

המצדיקות את הפחתתה של האחריות הפלילית.

ועל כך יש להוסיף את הדברים שמסר הנאשם בחקירתו במשטרה. כאמור, גם ללא דברים אלה הייתי דוחה את טענתו לחוסר זיכרון, אך כפי שנראה בהמשך בחקירתו השלישית (ראו להלן בפסקה 76(ח)) ידע הנאשם לגולל בהרחבה את שאירע. הוא סיפר את סיפור המעשה באופן חופשי ובפירוט. בסיום דבריו התפרץ בבכי, והיה ניכר כי חש תחושת פורקן נוכח אמירת הדברים. לא שמענו טיעון משכנע כי דברים אלה הושמו בפיו, ודוקלמו על ידו רק כדי לסיים את יום החקירה. תיאור זה אינו מתיישב עם התמונה העולה מהקלטת קטע זה של החקירה, והדברים ינותחו בהמשך. יש בכך כדי לשלול באופן ברור וחד משמעי את טענתו של הנאשם לפיה הוא אינו זוכר דבר ממה שאירע.

62. על רקע כל אלה, לא אוכל לקבוע כי טענות הנאשם שהוצגו לפנינו ביחס לזיכרון שלו או למצבו הנפשי מבססות הקלה כלשהי באחריות העומדת לחובתו.

האם יש בתיקון לחוק העונשין בעניין עבירות ההמתה כדי לסייע לנאשם?

63. הגעתי למסקנה כי על פי הדין החל על עניינו של הנאשם - דינן של עבירות ההמתה לפני תיקון, הצליחה המאשימה להוכיח את אחריותו מכוח סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, וזאת מעל לכל ספק סביר.

השאלה הבאה היא האם יש בנוסח החוק המתוקן משום הקלה עם הנאשם (בהתאם להוראות סעיף 5 לחוק העונשין)? תשובתי היא בשלילה. כפי שאראה להלן, מאפייניו של מעשה הרצח אותו ביצע הנאשם (בהתאם לדין הישן) ממקמים אותו במדרג העליון בחומרתו של העבירה (לפי הדין החדש). ובנוסף, אין עומדת לו הגנת הקינטור גם לא בנוסחה החדש, או דין מקל אחר.

עניינו של הנאשם נופל לגדר עבירת ה"רצח בנסיבות מחמירות" לפי הדין החדש

64. סעיף 301א לחוק העונשין בנוסחו החדש קובע כדלקמן:

301א רצח בנסיבות מחמירות

(א) הגורם בכוונה או באדישות למותו של אדם באחת מהנסיבות המפורטות להלן, דינו - מאסר עולם ועונש זה בלבד:

(1) המעשה נעשה לאחר תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית.

הנה כי כן, ככל שעניינו של הנאשם שלפנינו יפול לגדר סעיף זה, הרי שבדומה לדין הישן יהיה מקום להטיל עליו עונש חובה של מאסר עולם.

המקרה המובהק שבו מתקיימת נסיבה מחמירה הוא מקרה בו תכנן הממית את מעשה ההמתה מראש. יחד עם זאת סעיף 301א(1) לחוק אינו מחייב תכנון. די בקיומו של "הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית". ניתן ללמוד על הדבר מדברי ההסבר שנלוו להצעת החוק הממשלתית שעמדה בבסיס התיקון (הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 124)(עבירות המתה), התשע"ו-2015 ה"ח 166 (להלן: הצעת החוק או דברי ההסבר)), שם ניתן למצוא את הניתוח הבא (בעמ' 170):

מוצע לקבוע כנסיבה מחמירה מצב שבו המעשה נעשה לאחר תכנון או הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית.

זהו מקרה מובהק שמבטא חומרה מיוחדת. יודגש, כי לא מדובר אך במקרים של התנקשות המתוכננת זמן-מה מראש, אלא במקרים שבהם הממית שקל והחליט לקטול את קורבנו, להבדיל ממקרים שבהם הרצון להמית נוצר באופן ספונטני ובלהט הרגע.

החוק הקיים ביקש לבטא רעיון זה באמצעות המנוח "כוונה תחילה"... מוצע לנסח מחדש רעיון זה, כדי שמקרים של המתה בכוונה שנוצרה באופן ספונטני, כגון לאחר קנטור סובייקטיבי ששלל תכנון ושקילה, לא ייכנסו בגדר החלופה המוצעת בפסקה (1).

במקרה שלפנינו מתקיימות נסיבות מחמירות במובנו של החוק החדש.

ייתכן שהייתה מתעוררת דילמה יותר משמעותית אם המנוחה הייתה מוצאת את מותה כתוצאה מהתפרצות זעם רגעית, ושמותה היה נגרם כתוצאה ממנה, אלא שלא זה המקרה. כאמור, גם כשזעם הנאשם על המנוחה, הרי שרצף מעשיו שיקף תכנון ושקילה. הוא הלך לחדר האחד והביא פטיש. לאחר שהיכה במנוחה 19 פעמים, הלך לחדר האחר והביא חומצה. כזאת עשה במטרה לקטול אותה. היה עליו לכוון במדויק את החומצה לפיה כדי שתבלע אותה. כזאת עשה. זעמו לא שלל את יכולת התכנון. כל מעשיו, שלא היו רגעיים, שיקפו שקילה של צעדיו, והכול כדי לוודא - ולוודא היטב - שהמנוחה לא תהיה עוד בחיים.

לטעמי, יש לפרש את החוק החדש כך שכאשר אין המדובר במקרה של תכנון מראש, ניתן יהיה למצוא נסיבות מחמירות בהתאם לעוצמת כוונת הקטילה. ככל שעוצמת כוונת הקטילה תתברר כמשמעותית יותר, כך יתקיים במובהק יסוד הנסיבות המחמירות. ניתן ללמוד על כוונת הקטילה מהנסיבות שנמנו בפסיקה בדין הקיים (ראו לעיל הדיון בפסקה 45). כך כלי ההמתה שנבחר יכול להצביע על גיבוש כוונה להמית. ירי באקדח לחד, ודקירה במזלג לחד. בנסיבות העניין נעשה שימוש בפטיש כבד; אופן ההמתה גם הוא אינדיקטיבי. כמות המכות, ומיקומן מלמדים רבות. ובענייננו 19 מכות פטיש, שהלמו בראש ללא רחם; ועוד חומצה שנשפכה אל תוך הפה מבססים אופן המתה המשקף כוונת קטילה מצמררת. ההתנהגות לאחר ההמתה, יכולה אף היא לבסס שקילה וגיבוש החלטה להמית. ובענייננו העובדה כי הנאשם לא קרא לעזרה נוכח תוצאות מעשיו, ונוכח מראה רעייתו המתבוססת בדמה, מלמדת על עוצמתה של כוונתו.

65. על רקע קביעתי זו לא אתייחס לטיעונה של המאשימה לפיה ענייננו נכנס לגדר נסיבות מחמירות נוספות, המופיעות בסעיפי משנה אחרים. כך, היא טענה כי מתקיימת הנסיבה לפיה "הקורבן הוא בן זוגו והמעשה נעשה לאחר התעללות שיטתית או מתמשכת בו, גופנית או נפשית" (סעיף 301א(א)(6)); והנסיבה לפיה "המעשה נעשה באכזריות מיוחדת, או תוך התעללות גופנית או נפשית בקורבן" (סעיף 301א(א)(7)). יש לגשת למלאכת יציקת התוכן לסעיפים אלה בזהירות. שעה שמצאתי כי מתקיימת נסיבה מחמירה אחת ובמובהק, לא אעסוק בפרשנות נסיבות מחמירות פוטנציאליות נוספות. את פרשנותן ניתן יהיה לדחות למקרים מתאימים אחרים.

נוכח הניתוח לעיל, אין מקום לקבל את טענתה של ההגנה לפיה לא חל על ענייננו של הנאשם סעיף 300א לחוק העונשין בנוסחו החדש, אלא סעיף 300 (שבו עונש מאסר העולם אינו עונש חובה).

66. הנה כי כן הראיות בענייננו של הנאשם מראות כי לא היה נמלט מהוראות הדין המחייבות מאסר עולם חובה גם לא לפי הדין החדש.

הנאשם אינו יכול להנות מהגנת הקינטור גם לא לפי הדין החדש

עמוד 35

67. הדין החדש הסדיר גם את עניינה של הגנת הקינטור. ההגנה מעוגנת בסעיף 301ב(ב) לחוק הקובע כך:

301ב המתה בנסיבות של אחריות מופחתת

...(א)

(ב) על אף האמור בסעיפים 300 ו-301א, הגורם בכוונה או באדישות למותו של אדם באחת מהנסיבות המפורטות להלן: דינו - מאסר עשרים שנים:

(1) המעשה בוצע בתכוף לאחר התגרות כלפי הנאשם ובתגובה לאותה התגרות, ובלבד שמתקיימים שניים אלה:

(א) בעקבות ההתגרות הנאשם התקשה במידה ניכרת לשלוט בעצמו.

(ב) יש בקושי האמור בפסקת משנה (א) כדי למתן את אשמתו של הנאשם, בשים לב למכלול נסיבות העניין.

בדברי ההסבר להצעת החוק נמצא התייחסות מפורטת למהותה של ההגנה בלבושה החדש (דברי ההסבר בעמ' 174-175):

מוצע לכלול בגדר עבירת ההמתה באחריות מופחתת מצבים של קנטור.

...

בספרות המשפטית נמתחה ביקורת על השימוש במבחן "האדם הסביר" [...] בדנ"פ ביטון בחן בית המשפט העליון את מבחני הקנטור ובמיוחד את המבחן הנורמטיבי. ביהמ"ש קבע כי ישנם טעמים מוסריים וחברתיים המצדיקים להותיר את המבחן הנורמטיבי על כנו, אך המליץ על רפורמה כללית בעבירת ההמתה שבמסגרתה תיבחן גם הביקורת כלפי המבחן הנורמטיבי ה"טהור"...

המבחן המוצע לקנטור בסעיף 301ב(א)(1) לחוק כנוסחו המוצע, זונח את השימוש במבחן "האדם הסביר" שזכה כאמור לביקורת, וקובע במקומו מבחן חלופי שיאפשר הקלה באחריות בנסיבות שבהן ההתגרות הובילה את העושה למצב שבו הוא התקשה במידה ניכרת לשלוט בעצמו, ובתנאי שיש בקושי, בנסיבות המקרה, כדי למתן את אשמתו של הנאשם.

המבחן המוצע משלב בין מבחן סובייקטיבי למבחן אובייקטיבי. לעניין המבחן הסובייקטיבי, הדרישה היא לתגובה אמוציונלית עזה להתגרות, אשר פגעה בצורה קשה ביכולת השליטה העצמית של הנאשם... לעניין המבחן הנורמטיבי, בית המשפט יידרש להכריע, אם יש ברגש העז שהתעורר בנאשם לנוכח ההתגרות והקושי הרב בשליטה העצמית כדי לגרוע מאשמתו של המקונטר. בחינה זו תבוצע מנקודת מבט חברתית ומוסרית, שהיא חיצונית למקונטר.

יצוין כי כדי שאשמת העושה תיחשב פחותה באופן משמעותי צריך להתקיים יחס הולם בין טיב ההתגרות ומידתה לבין הפגיעה הניכרת בשליטה העצמית שגרמה להתגרות. לא כל המתה במצב של איבוד ניכר של שליטה עצמית, בעקבות עלבון או אפילו הרמת יד, משקפת רמת אשמה שהיא פחותה משמעותית מרמת האשמה המאפיינת רצח.

הביטוי "למתן את אשמתו" מאפשר לבית המשפט המקיים את הבחינה הנורמטיבית לשקול כל נתון הנוגע לנסיבות

המקרה, הרלוונטי בעיני בית המשפט להערכת האשמה. בכלל זה, רשאי בית המשפט להביא בחשבון את נתוני האישיים של הנאשם, ככל שהם משליכים על מידת האשמה שבמעשה. יובהר, כי אין הכוונה שבית המשפט ישקול בגדר המבחן האמור נתונים אישיים ואחרים של הנאשם שאינם רלוונטיים למידת האשמה שבמעשה. חלק הכרחי מתפקידו של בית המשפט, בהקשר זה, הוא ליצוק תוכן למבחן הנורמטיבי המוצע, ולהתמודד עם מורכבותם של תרחישים קונקרטיים. בסופו של דבר, המבחן המוצע נועד לבטא תחושת צדק אנושית, בלי לפגוע במסר לציבור בדבר האיסור המוחלט להמית.

...

המבחן המוצע אינו בא לשנות את הדין הקיים, שלפיו המבחן להתגרות כולל בחובו ממד נורמטיבי, באופן שלא כל מעשה שהנאשם ראה בו פרובוקציה, נחשב להתגרות, אלא רק מעשים בלתי לגיטימיים במהותם, מבחינת מבט חברתית-מוסרית חיצונית לנאשם, שיש להם פוטנציאל משמעותי של הקנטה והרגזה" [ההדגשות הוספו].

68. ניתן להתרשם כי הקנטור, בלבשו החדש, מרחיב את גבולות ההגנה. בית המשפט העליון בעניין ביטון ציין כי המבחן האובייקטיבי להגנת הקינטור היה נחרץ מידי. הוא גילה אהדה לרעיון כי יש להכניס לתוכו מרכיבים סובייקטיביים אך קרא למחוקק לעשות את המלאכה (ראו לעיל בפסקה 51). ואכן, המחוקק נענה לאתגר. כפי שעולה מדברי ההסבר הוא ביקש להתרחק משימוש באמת המידה של האדם הסביר לשם יציקת תוכן להגנה. בכך הועצמה תפיסתה של ההגנה כנופלת למשפחת הגנות הפטור (excuse) להבדיל מהגנות היצודוק (justification). להרחבה בעניין זה ראו אצל אוהד גורדון "נוסחת הקנטור" משפטים מד 159 (תשע"ד)(להלן: גורדון).

שעה שאנו רואים בהגנה כהגנת פטור, אין אנו עוסקים בשאלה האם התנהגות הנאשם ניתנת להצדקה. שאלה מסוג זה תיענה לרוב בשלילה, שעה שעומדת על הפרק טענת קינטור. תפיסת ההגנה כהגנת פטור מאפשרת בחינה מוקפדת יותר של הנסיבות הפרטניות של המקרה. "המקונטר עשוי לזכות בהקלה לא בשל הצדקה של מעשיו, הזדהות עם תפיסת עולמו או גינוי של התנהגות המקנטור. המקונטר היה, ונותר, אשם בגין ביצוע הקטל. הדין מוקיע את מעשיו. אלא שבנסיבות לא שגרתיות וברוח רעיון האמפתיה החברתית לכשל האנושי אפשר כי יגרע נתח מסוים מאשמתו" (גורדון, בעמ' 219).

זאת ועוד; ניתן לומר כי המחוקק ביקש לאפשר לבית המשפט לבחון לא רק את נסיבות המעשה, אלא גם את נסיבותיו האישיים של הנאשם, במסגרת שיקוליו.

כפי שראינו, לפי הדין הקודם, במסגרת המבחן האובייקטיבי של הגנת הקינטור, אין אנו בוחנים את מאפייניו האישיים של הנאשם (ראו לעיל בפסקה 51). הרפורמה המוצעת כללה אפשרות למתן את האשמה "בשים לב למכלול נסיבות המקרה" (גורדון, בעמ' 218 [ההדגשה הוספה]). נוסח זה הוביל את ד"ר גורדון לקבוע כי "נתונים חיצוניים, אישיים ואחרים שאינם נוגעים לאירוע יוותרו מחוץ למסגרת ההסדר וישקלו בשלב העונש" (שם, בעמ' 220).

אלא שנוסח החוק שהתקבל בסופו של יום היה שונה. יש לשקול לא רק את נסיבות המקרה אלא את "נסיבות העניין". ונסיבות העניין מאפשרות גם לשקול את נסיבותיו האישיים של העושה ולא רק את הנסיבות הפרטניות של המעשה. כוונה זו של המחוקק עולה בבירור מדברי ההסבר שהובאו לעיל.

69. מתכונתה החדשה של ההגנה מעוררת שאלות משפטיות מורכבות, אך ניתן יהיה להותיר את כולן לעת מצוא.

זאת משום שגם במתכונתה הרחבה והחדשה של הגנת הקינטור אין בכוחה לסייע לנאשם. גם אם נשתחרר מחשיבה בדפוסי האדם הסביר, עדיין לא נזנח המבחן האובייקטיבי של ההגנה. עדיין "לא כל מעשה שהנאשם ראה בו פרובוקציה, נחשב להתגרות" (מתוך דברי ההסבר שהובאו לעיל). וגם אם קיימת התגרות, עדיין "צריך להתקיים יחס הולם בין טיב ההתגרות ומידתה לבין הפגיעה הניכרת בשליטה העצמית" (שם).

בנסיבות העניין, גם אם נתחשב במאפייניו האישיים של הנאשם, וגם אם נקבל את טענת ההגנה כי הוא קמצן, ספק בעיני אם מעשיה של המנוחה עולים כדי התגרות. כאמור, עצם הביטוי "התגרות", כולל מרכיב אובייקטיבי, ואיזו התגרות קיימת, ואפילו ביחס לקמצן נמרץ, בשאלה - נוקבת ככל שתהיה - היכן הכסף הסודי? גם אם שאלה זו באה בליווי מבט רושף ואחיזה בחולצה - ואינני קובע שהייתה אחיזה כזו - אין בה כדי לשנות.

אך גם אם אניח כי אכן קמה התגרות, וגם אם אקח בחשבון את אופיו של הנאשם (שכאמור ההגנה הפריזה בקמצנותו (ראו הדיון לעיל בפסקה 13(א)), אין לומר בשום פנים ואופן כי קיים יחס הולם בין טיב ההתגרות ומידתה לבין הפגיעה הניכרת בשליטה העצמית. גם כאן טענותיו של הנאשם היו יכולות להישמע אם מדובר היה באירוע נקודתי של פעולה הנעשית מיד בסמוך להתגרות וכתגובה לה; אם האירוע היה מתמצה בנפילה של המנוחה כתוצאה מדחיפתה וכיו"ב. אלא שעניינו רחוק ממקרים אלה כרחוק מזרח ממערב. במקרה שלפנינו התייצבה סדרת מעשים, שכללה מחשבה ותכנון. שימוש בפטיש ולאחר מכן בחומצה. הליכה כדי להביא כל אחד ממכשירי קטל. שימוש אדיר בכוח (19 מכות פטיש) שכוונו אל הראש. זהו מקרה מובהק של היעדר יחס הולם. מכאן שגם אם נאמץ את המבחן האובייקטיבי בלבד החדש, לא יהיה בכך כדי לסייע לנאשם.

אין מקום להחיל בנסיבות המקרה את הוראות סעיף 301א(ב) לחוק העונשין בנוסחו החדש

70. בהמשך הדיון בדיון החדש אבחן את יישום הוראות סעיף 300א(ב) לחוק העונשין על ענייננו. וכך קובע הסעיף:

301א רצח בנסיבות מחמירות

(א) הגורם בכוונה או באדישות למותו של אדם באחת מהנסיבות המפורטות להלן, דינו - מאסר עולם ועונש זה בלבד:

(1) ...

(ב) על אף הוראות סעיף קטן (א), התקיימה נסיבה מחמירה כאמור באותו סעיף קטן, אך מצא בית המשפט, מנימוקים מיוחדים שיירשמו, כי מתקיימות נסיבות מיוחדות שבשלהן המעשה אינו מבטא דרגת אשמה חמורה במיוחד, רשאי הוא להרשיע את הנאשם בעבירה לפי סעיף 300.

71. הוראות הסעיף מאפשרות לבית המשפט, בהתקיים התנאים הנקובים בו, לסטות מעונש החובה הנלווה לסעיף 301 לחוק, ולמקם את עניינו של הנאשם בממלכתו של סעיף 300. גם ביחס למהותה של הוראה זו נוכל ללמוד רבות מדברי ההסבר (הצעת החוק, בעמ' 173):

העבירה של רצח בנסיבות מחמירות מונה כאמור את מצבי ההמתה החמורים ביותר במדרג עבירות ההמתה, שבהם המעשה מבטא דרגה גבוהה במיוחד של אשמה, ועל כן ראוי כי העונש שייגזר בגין מעשים אלה יהיה העונש החמור ביותר, עונש המבטא את הערך העליון של קדושת חיי אדם ואת הפגיעה הקשה ביותר בערך זה במעשי ההמתה במקרים אלה, קרי - מאסר עולם חובה.

עם זאת, קיים קושי בתיחום מדויק מראש של עבירת הרצח בנסיבות מחמירות באמצעות נוסחה משפטית או קביעת נסיבות מסוימות. ייתכנו מקרים פרטניים שנסיבותיהם הייחודיות לא ילוו בדרגת האשמה החמורה המאפיינת את העבירה המוחמרת, אף שהתקיימה הנסיבה המחמירה שקבע המחוקק. במקרים חריגים אלה, לא מוצדק להרשיע את העושה בעבירה של רצח בנסיבות מחמירות ולתייגו באופן זה.

על כן, מוצע לאפשר לבית המשפט, במקרה שבו מצא כי התקיימו נסיבות מיוחדות שבשלהן המעשה (הנופל בגדר עבירת הרצח בנסיבות מחמירות) אינו מבטא דרגת אשמה חמורה במיוחד, ומנימוקים מיוחדים שיירשמו, להרשיע את הנאשם בעבירה של רצח לפי סעיף 300 לחוק בתיקונו המוצע, ולא בעבירה של רצח בנסיבות לפי סעיף 300א לחוק כנוסחו המוצע.

יודגש כי סמכות זו של בית המשפט מוגבלת, על פי המוצע, לנסיבות שבהן המעשה אינו מבטא דרגת אשמה חמורה במיוחד, ואינה מאפשרת לבית המשפט לשקול שיקולים נוספים, חיוניים לנסיבות המעשה, שיש בהם כדי להפחית מאשמתו של הנאשם, כגון נסיבותיו האישיות של העושה [ההדגשה הוספה].

72. שעה שבוחנים אנו את יישומו של הסעיף על ענייננו הרי שאין מקום להחילו.

ראשית, וכמצוות המחוקק, יש לשמור את ההחלה של הסעיף למקרים חריגים, וזו הסיבה שהחלטו מחייבת "נימוקים מיוחדים שיירשמו". שנית, וזה העיקר, בחינת הנסיבות של המעשה שלפנינו לא רק שאינה מבטאת דרגת אשמה פחות חמורה, אלא להפך - היא משקפת דרגת אשמה חמורה במיוחד. מדובר במעשה רצח של בת זוג, שכל "חטאה" היה שעמדה על משמר זכויותיה ודרשה לקבל חלק שווה בנכסים, שנצברו לאחר עשרות שנות נישואין. מדובר במעשה רצח אכזרי ביותר, כוחני וברוטלי. קיומם של מתחים בין בני זוג מתגרשים הינו מעשה של יום יום. רבים הם סכסוכי הגירושין המתפתחים לסכסוכים כלכליים ואשר טעונים בעוצמות רגשיות עזות. אם נתחשב ברצח בין בני זוג בנסיבות שכאלה, אנה אנו באים?

אכן, מערכת היחסים שבין הנאשם למנוחה לא הייתה קלה, ולא אחזור על כל הניתוח שלעיל. אך הכרת הטוב והתודה בגין כל מה שתרמה המנוחה נדחקו הצידה נוכח קיומו של סכסוך כספי, תלונות במשטרה, וטענות לבעיות נפשיות. כשאלה הן הנסיבות אין מקום להקלה באמצעות סעיף 300א(ב) לחוק העונשין.

אין מקום להחיל בענייננו של הנאשם את הוראות סעיף 301ב(2) לחוק על בסיס הראיות שהוגשו לעיוננו

73. לסיום בחינת הדין החדש אתמקד בטיעונה המשלים של ההגנה, לפיו יש להחיל על ענייננו של הנאשם את הוראות סעיף 301ב(2) לחוק העונשין (על שתי חלופותיו). לשיטתה, הדין החדש בעניין עבירות ההמתה פועל לטובתו, וצריך להוביל לקביעה כי לפנינו "המתה בנסיבות של אחריות מופחתת".

כך מורה אותנו הסעיף:

301ב. המתה בנסיבות של אחריות מופחתת

(א)...

(ב) על אף האמור בסעיפים 300 ו-301א, הגורם בכוונה או באדישות למותו של אדם באחת מהנסיבות המפורטות

להלן, דינו - מאסר עשרים שנים;

...(1)

(2) המעשה נעשה במצב שבו, בשל הפרעה נפשית חמורה או בשל ליקוי בכושרו השכלי, הוגבלה יכולתו של הנאשם במידה ניכרת, אך לא עד כדי חוסר יכולת של ממש כאמור בסעיף 34 ח -

(א) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או

(ב) להימנע מעשיית המעשה;

74. הנאשם טען כי לא היה בשליטה; כי התפוצץ; כי נוצר ניצוץ שהוביל לפיצוץ על רקע כל משקעי העבר; כי ההצטברות גרמה לו לצאת מדעתו. על רקע זה, לשיטתו, לא עמדה לו אפשרות הבחירה, והוא היה אדיש למותה של המנוחה. נוכח האיום על כספו הוא איבד את היכולת לכלכל ולשלוט במעשיו. לכן, יש למתן את אשמתו, ולהימנע מתיגו כרוצח. ההגנה טוענת כי טיעונה זה נשען על חוות הדעת מטעמה שהוצגו בתיק.

אלא שלא הוצגו תימוכין של ממש לטענות אלה, והן לא עוררו אצלנו כל ספק בעניין אחריותו של הנאשם. הנאשם טוען לאובדן שליטה, ולאובדן אפשרות בחירה. אלא שטענות לחוד ומעשים לחוד. מעשיו שיקפו התנהלות מחושבת, הנמשכת על פני זמן. הנאשם שלט היטב במעשיו. הוא מסוגל היה ללכת להביא פטיש; ולאחר מכן מסוגל היה ללכת ולהביא חומצה, ולוודא כי המנוחה תבלע את תוכנה הקטלני. מעשיו מדברים אלינו. הם אינם משקפים אובדן עשתונות, אלא נחישות חסרת פשרות לסיים את חייה של המנוחה.

גם בחוות הדעת עליהן נסמך הנאשם אין כדי להושיע. אלה נותחו בפירוט לעיל, ולא אחזור כאן על הדברים. כאמור, משורת בדיקות פסיכיאטריות שנערכו לנאשם עלה כי מצבו הנפשי תקין, וזאת חרף טענותיו (ראו לעיל בפסקה 55). ואשר לחוות דעתו של פרופ' ורטמן (שנותחה לעיל בפסקאות 57-59) די אם אציין שהמומחה הודה שאין לו מומחיות בפסיכיאטריה, ושכדי לגבש ממצאים מהסוג שההגנה טוענת להם, נדרשת השלמה לאחר דין ודברים עם פסיכיאטר. השלמה כזו לא נתבקשה ולא נערכה, ונראה כי ניסיונותיה של ההגנה לספק חוות דעת בעניין זה העלו חרס.

כאמור, פסיקתו של בית המשפט העליון רואה בחשד טענות לאפיזודה פסיכוטית נקודתית, בת מספר דקות (ראו לעיל בפסקה 53), ולא הוצגה לפנינו תשתית המאפשרת קבלת טיעון מסוג זה. הטיעון האמור לא עורר אצלנו כל ספק.

75. לפיכך, יש לדחות את טענות ההגנה בעניין זה.

התייחסות תמציתית למחלוקות שבין הצדדים באשר להודאות הנאשם ביציאה מזירת הרצח ובחקירותיו - והשלכתה על הקביעות העובדתיות שבתיק

76. כאמור, הצדדים הרחיבו מאוד בסיכומיהם בטענות אודות חקירות הנאשם, ואודות ההודאות שמסר כשנעצר ונלקח מזירת הרצח ובמהלך חקירותיו:

(א) לזירת הרצח הגיעו השוטרים ברשישת ומזאריב. רס"ר מזאריב הודיע לנאשם שהוא עצור, וליווה אותו לניידת. את הניידת נהג הפקח אברמוביץ כשרס"ר מזאריב ישב עם הנאשם במושב האחורי, בנסיעה לתחנת גלילות. רס"ר

מזאריב כתב בדוח הפעולה שהנאשם התוודה בפניו אודות הרצח, והוא תיעד הדברים לאחר מכן [ת/6, שהוא דו"ח הפעולה שערך].

הוא ציין שם כי "במהלך הנסיעה לתחנת גלילות אמר לי החשוד ברצח כי 'ראיתי אמרתי לך שהיא חולת נפש. היא כל הזמן חושבת שאני מסתיר ממנה כסף'. אמרתי לחשוד שהוא לא חייב לספר לי דבר וכל מה שהוא יאמר ישמש כנגדו בביהמ"ש וכי יש לו זכות להיוועץ עם עורך דין וזכותו לשמור על זכות השתיקה. החשוד השיב 'הייתי אצל עורך דין מה עזרו לי'. שאלתי אותו מה בדיוק קרה בדירה והנ"ל השיב 'אני שמרתי את הפטיש לפני כמה ימים בחדר שלי שבמידה והיא תעצבן אותי או תשאל אותי על הכסף אני אגמור אותה' והמשכתי ושאלתי אז מה קרה? והוא השיב 'אתמול בעשר בלילה היא עצבנה אותי, הלכתי לחדר הבאתי את הפטיש והבאתי לה כמה מכות על הראש בייחוד מאחורה בזמן שהיא ישבה על הכורסא בסלון והתעמתי איתה, וראיתי שהמכות בפטיש לא גמרו אותה והיא עדיין התנגדה, הלכתי והבאתי חומר לניקוי אסלות, דחפתי לה לפה וגם זה לא גמר אותה. אז התחלתי לחנוק אותה בידיים, וראיתי שהיא עדיין זזה, והבאתי מגבת ושמתי על הראש שלה עד שהיא הפסיקה לזוז".

הפקח אברמוביץ, שנהג ברכב, העיד שלא שמע את השיחה האמורה. הוא העיד ששמע שהם מדברים ביניהם, אך כיוון שהיה מרוכז בנסיעה לא הקשיב לשיחה [עמ' 85, ש.20].

(ב) עוד קיים תיעוד (באמצעות מזכר) של שיחה בין השוטר ברשישת לנאשם [ת/5].

(ג) הנאשם הובא לתחנת המשטרה גלילות שם שוחח עמו שיחה ראשונית החוקר אפרגן [ת/46; דיסק ת/46א ותמלול ת/46ב].

(ד) הנאשם הועבר לתחנת רמת השרון שם נפגש עם סניגור מטעם הסנגוריה הציבורית.

על פי מזכר ת/55 נמצא פתק בחדר שבו נפגש הנאשם עם הסניגור ובו כתובה התייחסות קצרה למכת פטיש. הצדדים חלוקים בשאלה האם פתק זה נופל תחת הגנת חסיון עורך דין-לקוח.

(ה) חקירת הנאשם הראשונה החלה בשעה 13:19 על-ידי החוקרים שטר-לזר ואפרגן [ת/50; ת/50א; דיסק ת/50ב; תמליל ת/50ג].

בהודעתו מסר הנאשם שהמנוחה ישבה לסרוג, וחזרה ושאלה איפה הכסף הסודי "ואני נדמה לי שקמנו ופתאום היא באה אליי ודחפה אותי ואמרה לי למה אתה לא אומר איפה הכסף הסודי. ש. ומה קרה אחרי שדחפה אותך. ת. אני שומר על זכות השתיקה" [ת/50א ש.21].

ועוד נשאל "ש. היא בכתה. ת. כן. היא הוציאה קולות של כאב אבל לא בכתה. היא לא בוכיה. ש. וכשהיא הוציאה קולות של כאב לא חשבת להפסיק. ת. הייתי בכעס איום" [ת/50א ש.289]. ועוד הוסיף "לא ביקשתי עזרה כי היא חרחה" [שם, ש.320].

(ו) חקירתו של הנאשם חודשה בשעה 17:32 [ת/52, ת/52א; דיסק ת/52ב; תמליל ת/52ג].

הנאשם ציין כי דחף את אשתו "מכעס שהצטבר" [ת/52א ש.4]. הוא הוסיף וציין שהוא לא אמר שראה את המנוחה מחרחרת אלא לא נושמת [שם, ש.62]. לגבי חקירה זו ההודעה היא קצרה יחסית ועיקר המלל מצוי בתמליל.

ז) על פי מזכר ת/53 לאחר החקירה השנייה התכוונו החוקרים להעביר הנאשם לבית המעצר. בזמן ההמתנה נכנס קצין החקירות חיים חמו והתקיימה בינו לבין הנאשם שיחה, שלא הוקלטה. אז, בהתאם למזכר, שאל הנאשם מה ההבדל בין הריגה לבין רצח. קצין החקירות הבהיר לו שנוכח גילו של הנאשם אין זה משנה הרבה, ושאל הוא רוצה לומר האמת יש לו ההזדמנות לעשות כן. ובעקבות השיחה החליט הנאשם למסור את הודאתו, בחקירה הבאה.

ח) וכאן באה החקירה השלישית [ת/54; ת/54א; ת/54ב הדיסק ו-ת/54ד התמליל]. וכה אמר הנאשם [ת/54א ש.6]:

ש. אני מבין שאתה רוצה לספר את כל האמת, אני מקשיב?

ת. אני מתחיל בזה שאחרי כל מה שעשתה לי שקרים על כך הדברים שהייתי צריך להגיע למשטרה, באותו יום היא חזרה ואמרה איפה הכסף מוסתר בבית כביכול קיים ולא סיפרתי לה על זה, אני אומר לה אין כסף, והיא חוזרת על זה כל הזמן. אני הייתי מאוד מרוגז על כל מה שקרה שהיא מעלילה עלי דברים החלטתי לפגוע בה. היא ישבה לסרוג בסלון, ואני באתי עם פטיש של שני קילו, זה מה שהיה לי בבית, ונתתי לה מכה בראש מאחורה. אני חושב שגם ראיתי שהמכה לא כל כך עשתה את העבודה אז נתתי עוד מכה ואז היא קמה ודחפתי אותה לכיוון הרצפה ואז ראיתי שהיא לא קרה לה כלום לא מתה שום דבר, היה לי בקבוק של ניקוי בתי שימוש, לא יודע איזה חומר זה, אולי חומצת לימון או משהו אז שפכתי עליה על הפנים, ועדיין לא נראה לי שהיא הולכת למות אז לקחתי מגבת ושמתי על הפנים שלה כדי לסתום את האפשרות שהיא תנשום עד שהרגשתי שזהו סיימה את החיים.

עשיתי את זה בשעת לחץ ואני מצטער על מה שעשיתי. אני בנאדם בן 80 חולה לב בנאדם נורמטיבי לא היה לי אף פעם משהו שלהכניס אותי לבית סוהר אז רציתי פחדתי מכל הסיפור, אמרתי אני מוכרח לסיים את החיים אחרת, אני נכנס להרבה שנים לבית סוהר. אז הלכתי הבאתי מהמטבח סכין ראיתי שהוא לא עושה את העבודה לא חותך מספיק, אומנם ירד דם טיפול א[ב]ל לא מספיק. הלכתי והבאתי עוד סכינים וחשבתי שזה יעזור שאני אמות. לפחות שלוש שעות בלילה אני מנסה לחתוך את הוורידים ביד, וזה לא מצליח בסוף אמרתי זהו אני אין לי אפשרות לעשות כלום מה אני יכול לעשות יותר, אומנם ניסיתי כאילו להתחשמל לקחתי שני ברזלים הכנסתי אותם וקיבלתי קליק העיף אותי אחורה ולא הצלחתי גם עם זה וראיתי הגעתי למסקנה שאני לא יכול לעשות כלום בקשר לזה. היה לי מחשבות כל הזמן היה לי תרופות שמחולקות לימים אז לקחתי את כל התרופות של עד יום שבת שזה מנה בצורה מסודרת לכל יום, בלעתי את הכדורים ולא קרה שום דבר מייאוש ראיתי שאני לא מצליח אז בבוקר בשעה 7:00 התקשרתי לבן שלי שי ואמרתי לו, שאימא שלו, שאני הרגתי את אימא שלו.

...

שוב אני מביע חרטה ומצטער על מה שהיה (החשוד בוכה).

...

ש. מה קרה שהחלטת לספר את מה שאתה מספר עכשיו?

ת. הוא סיפר לי שכל מה שאמרתי עכשיו שאתם יודעים על הפטיש על כל הדברים אני לא העלמתי דברים ועל החומר ששפכתי עליה הכל ידוע, חיים שכנע אותי שבכיוון הזה, זה לא משנה אם אני אקבל מאסר או חמש עשרה שנה ולכן בגיל שלי זה לא משנה. רק אני מספר את זה בכאב ומבקש סליחה מכולם. מספר השנים לא חשוב אם זה מאסר עולם

או חמש עשרה שנה, לפחות לקבל תנאים להיפגש עם הילדים.

...

ש. ספר לי כמה מכות פטיש נתת לאשתך המנוחה ואיפה?

ת. שתי מכות בראש.

ש. מתי החלטת להרוג את אשתך?

ת. זו לא הייתה החלטה מתוכננת. פשוט הכעס שהיא מאשימה אותי כל מידי דברים כל פעם למשטרה ועכשיו סיפור חדש שהכסף מוסתר בבית.

בהמשך קיימים הבדלים בין הנוסח הכתוב של ההודעה לבין התמלול לגבי השאלה האם הנאשם תכנן מראש לרצוח את המנוחה עם הפטיש (האם הכין אותו מראש לשם כך).

יש להשוות בין הקטע המופיע בש. 57 ואילך להודעה לבין אותו קטע בהקלטת החקירה (דקה 30:30 ואילך בת/54ב) ובתמלולה. בהודעה נכתב כי "ש. אני הבנתי מהשוטר שעצר אותך שאתה הכנסת פטיש לחדר שלך, כלומר הכנת את הפטיש למטרה הזאת? ת. נכון. ש. אז בעצם תכננת להרוג אותה? ת. זה מתוכנן וגם חיכיתי להזדמנות לבצע את זה שיקרה עוד משהו חמור שהיא עושה כדי לסיים אחת ולתמיד. אתה רוצה להגיד להרוג אותה לחסל, לשנות את המצב מה מילים יותר טובות, זה עוד יותר גרוע שאני מתכנן את זה מראש ואני כל הזמן מדבר שזה בא לי ברגע של לחץ, אני רוצה שתמחק את זה לא טוב לי" [ש. 55 ואילך].

לעומת זאת בתמליל נאמר [ת/54ג'] עמ' 9 ש. 24 "רגע רגע, אני הבנתי מהשוטר שעצר אותך שאתה הכנסת פטיש לחדר שלך וכבר הכנת את הפטיש למטרה הזאת, שאמרת לו שאתה שם את הפטיש בחדר שלך והכנת את זה למטרה הזאת נכון? ת. נכון. ש. אה? ת. נכון, אתה יכול להגיד את זה התוכנה הזאת זה לא זה גם ש. רגע ת. חיכיתי להזדמנות ש. אז תכננת להרוג אותה, אז אתה אומר זה מתוכנן ת. לא אל ש. וגם חיכיתי ת. אל תכניס לי דברים לפה ש. לא אני שואל, אני שואל ת. מבלי לפגוע בי כאילו ש. לא אני תקשיב...אני לא מחפש דברים לפגוע בך אני מחפש דברים לדעת את האמת אז אני אומר אז בעצם תכננת להרוג אותה אז אתה אומר זה מתוכנן וגם חיכיתי להזדמנות, איזה הזדמנות? איזה הזדמנות חיכית? ת. לבצע את זה אה כשיקרה עוד משהו...חמור שהיא עושה כדי לסיים אחת ולתמיד" [ההדגשה הוספה].

(ט) כאן הסתיימו החקירות ביום החקירות הראשון, היום שלאחר הרצח.

(י) בהמשך התבצעו חקירות נוספות ותרגילי חקירה, שאינני מוצא צורך לפרטן.

77. כיצד יש להעריך מכלול זה?

לטעמי יש ליתן משקל משמעותי לחלקה הראשון של הודאתו של הנאשם בחקירה השלישית. בחלק זה ניכר שהנאשם נינוח ומרוכז. הוא סיפר את תיאור הדברים ללא הפרעה וברצף. ניכר שביקש לפרוק את שעל ליבו. בסופם של הדברים הוא בכה.

מתיאור זה עולה שנוסף לפטיש ולחומצה הנאשם הניח מגבת על ראשה של המנוחה. נתון זה גם משתלב עם הממצאים בזירת הרצח, שם מצויות היו שתי מגבות ליד המנוחה, שאין סיבה אחרת שתגענה לשם (ראו לעיל בפסקה 29(א)).

מכאן שיש לקבוע, שלצד השימוש בפטיש, ובחומצה, עשה הנאשם שימוש גם במגבת, כדי להביא להפסקת נשימתה. ממצא זה מחזק עוד יותר את נחישותו להביא למותה. אכן, בעקבות חוות הדעת שהגישה המאשימה, אין לומר שפעולה זו הביאה למותה, אך היא מצביעה, כאמור, על מובהקותו של היסוד הנפשי בעניינו של הנאשם.

עוד יש לשים לב שהנאשם ציין בחלק זה כי "זו לא הייתה החלטה מתוכננת" להרוג את המנוחה, והמריבה ביניהם היא שהובילה אותו למעשה.

בנוסף, אין זכר בחלק זה לפעולת חניקה של המנוחה בידיים מצד הנאשם, וחוות הדעת מטעם המאשימה מציינת כי אין ראיות לחניקה שכזו. אמנם, ייתכן שאלה נעלמו בגין השימוש בחומצה (ראו לעיל בפסקה 32(ד)), אך נראה לי שהספק בעניין זה צריך לפעול לזכות הנאשם.

בסיכומיה לא טענה ההגנה באופן ממשי מדוע אין מקום שלא לקבל אמירות אלה של הנאשם, והיא אף הסתמכה עליהן כדי להראות שלא תכנן את הרצח. לפיכך אין סיבה שלא לתת להן משקל מלא.

לעומת זאת, הראיות אודות הכנת הפטיש מראש והחניקה בידיים מצויות במזכר שערך רס"ר מזאריב [ת/6]. הנאשם עומת עם הדברים בחקירתו השלישית. אלא שבשלב זה, עת נשאל על ההכנה של הפטיש מראש תוך הפנייה ישירה לדבריו של רס"ר מזאריב, כבר ניכר שהיה עייף ויותר מבולבל כפי שיעיד תמלול חלק זה. גם בפנינו הכחיש הנאשם בתוקף שהכין את הדברים מראש, ואכן נראה שהתנהלותו באירוע שיקפה חוסר תכנון מוקדם. אפיון זה של הדברים, כאמור, אינו פוטר את הנאשם מאחריות פלילית בגין עבירת הרצח, כפי שהוסבר לעיל ובהרחבה.

ומה באשר לתיעוד הדברים של רס"ר מזאריב? אינני אומר שמדובר בהעלאת דברים כוזבת, כפי שנטען על ידי הנאשם, אך יש לתת עדיפות להודאה מצולמת, בה נראה הנאשם פורק את אשר על ליבו, על פני תיעוד בדיעבד שיכולות ליפול בו טעויות. מכל מקום, ספק בעניין זה צריך לפעול לטובת הנאשם, והוא התעורר אצלי.

התוצאה

78. הנה כי כן, לאחר ששמעתי את העדים, קראתי את הפרוטוקול ועיינתי במסמכים, צפיתי בדיסקים, ובחנתי את חומר הראיות ושקלתי את טענות הצדדים, אני קובע כי גמלה בליבו של הנאשם ההחלטה להמית את המנוחה בלילה ה- 8.12.15 על רקע הסכסוך סביב חלוקת הרכוש והמתחים הקודמים שנלוו למערכת היחסים ביניהם. הנאשם המית את המנוחה בבית בו התגוררו, לאחר השעה 22:15 בלילה. לא הוכח שהנאשם הכין מראש פטיש כדי להמית את המנוחה, אך הוא הלך לחדר אחר בבית כדי להביאו לשם כך. המנוחה מצויה הייתה באזור הכורסא שבסלון הבית. הנאשם היכה אותה בחוזקה בראשה לפחות תשע-עשרה פעמים באמצעות הפטיש. כזאת עשה בכוונה להמיתה, חרף ניסיונה להתגונן. המנוחה התמוטטה על רצפת הבית. כדי לממש את תוכניתו הקטלנית, הלך הנאשם בשנית לחדר אחר, להביא בקבוק המכיל חומצת מלח ושפך תחולתו על ראשה של המנוחה, וכן לתוך פיה, בכוונה שתבלע אותו והכל בכוונה להמיתה. די היה במכות הפטיש, ובשפיכת החומצה, כל אחד לחוד וודאי שבמשקלם המצטבר כדי לגרום למותה של המנוחה. לאחר מכן חנק הנאשם את המנוחה באמצעות מגבת שהניח על פיה. חניקה זו לא היוותה את סיבת המוות.

על בסיס ניתוח הראיות ושקילת הטענות אני קובע כי הנאשם ממלא אחר כל היסודות הנדרשים לשם ביסוס אחריות בגין

עבירת הרצח בכוונה תחילה - עבירה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

אין מקום לקבל את טענות הנאשם לעניין הגנת הקנטור או לעניין מצבו הנפשי, על בסיס הראיות שהוצגו לנו.

הדין החדש בעניין עבירות ההמתה שבחוק העונשין אינו משנה ממסקנה זו. זאת משום שהחלתו הייתה ממקמת את הנאשם כמי שעבר על הוראות סעיף 301א(1) לחוק ("רצח בנסיבות מחמירות"), ולא היו חלים סעיפים אחרים הממתנים את דרגת האחריות האמורה. גם בכל יתר הטענות שהועלו על ידי ההגנה אין כדי לסטות ממסקנה זו.

79. אציע אפוא לחברי להרשיע את הנאשם בעבירה המיוחסת לו.

גרשון גונטובניק, שופט

השופט גלעד נויטל, סגן נשיא, אב"ד:

לאחר שבחנתי את הראיות וקראתי את חוות דעתו של חברי, השופט גונטובניק, אני מסכים לחוות דעתו שלפי הראיות אכן הוכחה מעבר לספק סביר אשמתו של הנאשם בעבירת רצח בכוונה תחילה.

השופט גלעד נויטל,

סגן נשיא, אב"ד

השופטת טלי חיימוביץ:

אני מסכימה.

טלי חיימוביץ, שופטת

סוף דבר:

אנו מרשיעים אפוא, פה אחד, את הנאשם, רם גרנות, בעבירה של רצח בכוונה תחילה, לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

ניתנה היום, ח' בתמוז תשע"ט, 11 יולי 2019, במעמד הצדדים.